

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

EERSTE BEGINSELEN
DER
NEDERDUITSCHER
SPRAAKKUNST,
GEVOLGD DOOR EENE
VERHANDELING
OVER DE
LEES- OF SCHRIJFTEEKENEN,
EN DOOR EEN
REGLEMENT VOOR SCHOLEN.

Te MAESEYCK, ter Drukkerij van J. J. TITEUX

1819.

Ik stel mijn regt tot het drukken en uitgeven van dit Werkje onder de bescherming der Wet, en zal elken Nadrukker, Verkooper of Verspreider van nagedrukte Exemplaren van hetzelfde, geregelijk vervolgen.

J. J. Titius

HOE groot het getal schoolboekjes in ons Koninkrijk ook wezen moge : een werkje, geschikt naar de behoefte van onze provincie (a), ontbreekt er nog. Het armzalige inkomen der onderwijzers, gepaard met de daarnaar zoo juist berekende onkunde, vordert een boekje, dat, voor weinig geld, de noodzakelijkste verhandelingen bevattelijk oplevert.

Nederduitsche taalkunde, door de bewoners dezer gewesten, om hunne liefde tot het Fransch en Hoogduitsch zoo zeer verwaarloosd — *het gebruik der schei-teekenen*, aan taalkunde zoo naauw verbroederd — *schoolwetten*, in deze oorden zoo vreemd als noodig — dit alles kort behandeld, in éénen band, voor een matigen prijs te bekomen, dacht men dat in dit gebrek ten deele zoude voorzien. Men besloot derhalve tot het zamenstellen van dit werkje; en hierin mogt men de vlijt van verdienstelijke mannen ten leidsdraad vinden. Men volgde,

(a) Limburg.

zoo veel mogelijk, het werkje van den Heer VERMEY, om deszelfs bevattelijkheid, bij de *taalkunde*, en den verdiens-
telijken ANSLIJN, in zijn bijvoegsel op *Dolz* (b), bij de verhandeling over de *lees- en scheiteekenen*. Gaarne erkent men die Heeren voor leidslieden in deze, en wenscht hun tot dank het genoegen, dat dit zamenstel de vruchten van hunnen arbeid, voor een gedeelte, aan de bewoners van deze provincie zal mededeelen, en derzelve behoefte aanvankelijk vervullen.

Om dit laatste doel te bereiken heeft men dit werkje nog vermeerderd met een INLEIDEND VOORBERIGT, ten oogmerk hebbende, om onzen Onderwijzeren het gewigt van hunnen post, en de voordeelen van een verbeterd onderwijs, van wat naderbij te leeren kennen, en hun daardoor van dwalingen in deze te bevrijden.

DE DRUKKER,

M-AESEYCK,

den 10 september 1819.

(b) *Aanleiding ter vervaardiging van schriftelijke opstellen.*

IN-

INLEIDEND VOORBERIGT.

HET is niet alleen van het hoogste belang voor eenige weinige menschen, maar ook voor het algemeen welzijn, dat den kinderen eene goede opvoeding en onderwijs gegeven worde. Daar nu de ondervinding leert, dat eene meenigte der ouders deze taak of niet willen op zich nemen, of bij mangel aan tijd, of aan genoegzame kunde, daartoe buiten staat zijn; zoo moet hiervoor op eene andere wijze worden gezorgd. Hiertoe dienen nu de scholen, waarin bekwaame leeraars zich moeten bevljtigen, om ten aanzien van onderwijs en opvoeding dat gene te vergoeden, wat door de ouders, met of buiten hunne schuld, hier omtrent verzuimd wordt, op dat geene der kinderen voor zich zelve en voor de maatschappij schadelijk worde.

Gij ziet dus, waardige onderwijzers, hoe veel men aan u toevertrouwt, en wat men al van u verwacht. Gij zijt Plaatsbekleeders van vele ouders, en moet nevens of in plaats van hen zorgen, dat de aan u toebetrouwde kinderen tot zoodanige menschen gevormd worden, als zij, volgens hun

hunne algemeene bestemming en naar hunnen bijzonderen stand, behooren te zijn. Volgens hunne algemeene bestemming moeten alle kinders echte vereerders van God zijn naar de leer van het Evangelie, of, 't geen op hetzelfde néerkomt, zij moeten regtschapene Christenen worden; terwijl zij, naar hunnen bijzonderen stand, hij voorbeeld, dien van landbewoners, tot kundige en verstandige akkerlieden, bekwame handwerkers enz. maar vooral tot brave huisvaders, tot nuttige leden van staat en kerk moeten worden opgeleid. Alles, wat nu hiertoe noodig is, alles, wat uwe vlijt ter berijking van dit oogmerk, kan bijdragen, behoort tot uwen post, is voor u pligt. Vraagt dus nooit u zelve, wanneer gij den post van schoolleeraar zult aanvaarden: heeft mijn voorganger ook dit of dat in deze zijne betrekking gedaan? Doet dit nimmer met oogmerk, om niets meer te doen, dan hij verrigt heeft: want mogelijk is hij, ten aanzien van de vervulling zijner pligten, in vele opzigten te kort geschoten. Zijn doen en laten kan, en moet, u dus nooit ten regel van u gedrag verstrekken; maar gij moet u steeds het ware doel van uwen post voor den geest brengen, en in twijfelachtige gevallen, wat er al of niet toe behoore, u zelve vragen:

1) Is het noodig of nuttig, dat ik mijne leerlingen tot al dat gene opleide, waartoe zij bestemd zijn ?

2) Kan iemand, die de vereischte vatbaarheid, kunde en vaardigheid bezit, mits daartoe de behoorlijke vlijt aanwendende, dit verrigten ?

Moet gij hierop een toestemmend antwoord geven, dan lijdt het ook geen twijffel, of datgene, waarover gij in bedenking stondt, behoort tot uwen post en is dus voor u pligt.

Eerwaardig en gewigtig, derhalve, mijne vrienden! is de u aanbetrouwde post, en gij kunt er niet genoeg over nadenken, om u zelve, ter behoorlijke waarneming van denzelven, tot ijver en naarstigheit op te wekken.

Ik zal u hier in den geest van den geleerden OVERBERG eenige gedachten over de waarde en het gewigt van het Schoolleeraar-ambt mededeelen, welke ik u rade, dikwijls en met allen ernst ter harte te nemen.

Ik ben Schoolleeraar; dat wil zeggen: ik ben door mijne overheid aangesteld, of toegelaten door de gemeente bezoldigd of door hen, die mij hunne kinderen toevertrouwen, voor mijne moeite eenigzins beloond te worden, en heb mij plegtig verbonden, om een onderwijzer te zijn van

nut-

nuttige waarheden en van ware wijsheid en Godsvrucht — niet slechts bij eenige kinderen, maar bij eene geheele school, waarop het getal der afgaanden steeds door nieuwe aankomelingen vervuld wordt. Hoe grooter dus de menigte mijner schoolieren zij, zoo veel te zwaarder is mijne verantwoording.

Ik ben Schoolleeraar; dat beteekent: ik moet de plaats van alle de ouders vervullen, die hunne kinderen bij mij ter schoolle zenden. Ik moet deze aan mij toevertrouwde panden, ten vader verstreken; den ouderen in het werk hunner zedelijke opvoeding behulpzaam zijn, en naar mijn beste vermoogen trachten te vergoeden 't geen zij met of buiten hunne schuld, aan het onderwijs en de verbetering hunner kinderen verwaarloozen. — O! welk een vaderlijk hart, welk eene teedere bezorgdheid moet ik dan bezitten?

Ik ben Schoolleeraar; dat is: de kweekschool van het opkomend geslacht, waaruit de toekomstige leden der maatschappij voor kerk en staat moeten te voorschijn komen, is mij toevertrouwd. Allen verwachten van mijne pogingen veel goeds: de ouders gehoorzame kinders, de heeren en vrouwen trouwhartige dienstboden; de godsdienstige leeraars verstandige en

vat-

vatbare toehoorders; de overigheid onderwerpelijke en nuttige burgers; de gemeente kundige werklieden, verstandige huisvaders, vredelievende naburen, eensgezinde echtgenooten, voor het heil hunner kinderen steeds bezorgde ouders; de godsdienst regtschapene vereerders van God en getrouwe navolgers van den verlosser, en de zalige hemelbewoners toekomstige medeburgers en medeërfgenen hunner zaligheid. — Zoude het nu niet der moeite waardig zijn, at mijnen tijd, en al mijne moeite aan te wenden, om aan deze verhevene verwachtingen te beantwoorden?

Ik ben schoolleeraar; dat is te zeggen: het is één mijner dure verpligtingen, om voor het geluk der mij aanbetrouwde kinderen te zorgen. Ik moet hen, om zoo te spreken, op de handen dragen, op dat zij hunnen voet aan geenen steen stooten. Zij zijn niet slechts van eene aardsche, maar van eene nog veel hoogere afkomst: God, de eeuwige, oneindige, aanbiddenswaardige Majesteit is hun vader, zij zijn zijne ge' sde kinderen. Mij is de taak opgedragen, om hun derzelver hooge afkomst, verhevene bestemming, hunne uitmuntende waarde, hunnen hemelschen vader te leeren kennen, hun zijnen heiligen wil bekend te maken, en het rijk der zaligheid te verkondigen. O! hoe Heilig moet ik

ik

ik dan zelf niet wezen, om in de hand der voorzienigheid, ter bevordering van het heil van zoo velen, een nuttig werktuig te zijn.

Ik ben Schoolleeraar; dat beteekent: mij is een schat ter bewaring aanbevolen, duizendmaal dierbaarder, dan alle schatten der wereld, te weten: het uitmuntendste schepsel der aarde, welk de Schepper te voorschijn bragt, dat zijne beeldtenis in zijnen evenmaat gronsterffelijken geest draagt.

Vatten wij nu alles, wat wij tot hertoe, omtrent den post eens schoolleeraars, gezegd hebben, te zamen; dan zult gij, mijne vrienden! toestemmen, dat dezelve één der eerwaardigste en gewichtigste is, die immer op aarde bestond. Immers gij zijt, zoo als wij zeggen, onderwijzers in nuttige waarheden, van wijsheid en deugd; verzorgers van de kweekschole uwer gemeente; bevoorderaars van het geluk der u toebetrouwde kinderen; plaatsbekleeders van vele ouders; bewaarders van de beeldtenis des eeuwigen opziens van den tempel der deugd, en leidslieden en voorgangers uwer leerlingen op den weg des hemels; en het zijn alle deze onderscheidene betrekkingen, ten aanzien van welke behoorlijke vervulling gij de stipste nauwgezetheid moet in acht nemen, wilt gij

gij u zelve voor God en menschen niet verantwoordelijk stellen; dan, wanneer een schoolleeraar zijnen post door eigene schuld niet wel waarneemt, dan is Rom. II. 9. » Verdrücking en benaauwdheid het deel van alle ziel des menschen, die het kwade werkt.» Daar in 't tegendeel de getrouwe, kundige, vlijtige Schoolhouder in de eeuwige vreugden des hemelrijs zal ingaan.

Het moete ieder onderwijzer hoogst aangelegen zijn en blijven, zich tot gemeent nuttige oefening van zijn ambt immers beter behoorlijk voortebereiden; en diensvolgens de beste schriften over opvoeding en onderwijs opmerkzaam te lezen en grondig daarover natedenken! als bijzonderlijk dienstig en nuttig hier toe voor onderwijzers zijn B. V. Handboek voor onderwijzers enz. handleiding voor Schoolleeraars ten plaatten lande uitgegeven door de maatschappij tot nut van 't algemeen vertaald uit hoogduitsch getiteld: Anweisung zum zweckmaessigen Schulunterricht u. s. w. van den Eerwaarden Heer BERNARD OVERBERG, 3 stukjes in een 8vo. Band. — Korte handleiding voor het onderwijs der jeugd in de lagere scholen, door J. L. EWALD. — (Kleine) verhandeling over het onderwijs in het spellen, lezen en schrijven, uitgegeven door de maatschappij tot nut van 't algemeen.

Het

Het gebrek der voormalige leerwijze in de eerste beginselen is algemeen bekend; dat men ja eertijds onbezorgd slaperig aan de kinders, maar alleen den naam van de letter voorzeide, zonder hen op de gedaante, de onderscheidingstrekken en het geluid derzelven opmerkzaam te maken, zonder de letters behoorlijk in hare klassen B. V. in klinkers, in dubbel, drie of meerklanken en medeklinkers te verdeelen; zonder de syllaben na hare afdeeling behoorlijk zamen te voegen; men bemerkte en beduidde bij het lezen niet genoeg de zin-schrift en druktekens: de scholieren kwamen eertijds een voor een, koud, onopgewekt tot den schoolmeester opzeggen, en gingen zonder behoorlijke uitlegging van het gelezene onbeleerd terug; door het voormalig enkel afzonderlijk opzeggen in de scholen verspilte en verschwand men nutteloos den leertijd; daarentegen word nu door het klas-sikaal-normaal onderwijs (als wanneer 30-50 te gelijker tijd onderrigt worden) meer tijd tot behoorlijke verklaring over de leer-voorwerpen gewonnen en grooteren naijver onder de leerlingen verwekt; zoo dat in de nieuwe met den noodigen leerapparaatdoelmatig ingerigte Schoolvertrekken bij aangestelde opziensers en medeonderwijzers uit de hogere over de lagere klassen tegenwoordig beter honderd scholieren, dan eertijds

eertijds bij het enkel overhooren tien kunnen onderrigt worden; en zoo zullen de honderd leerlingen in klassen na derzelve bekwaamheid met dezelfde leerboeken voorzien door verwekten natiÿver binnen een vierendeel jaars meer vorderingen maken als anders binnen een geheel jaar; en uit zulke schoolinrigting zal nog een ander gewigtig voordeel voortskomen, dat zoo door de opzieners en medeonderwijzers uit de hoogere over de lagere klassen tegelijker tijd meerdere hebbelijke nieuwe onderwijzers aangekweekt worden, na dien men door leeren wederom zelf medevoorts leert!! — En in plaats van zoo als eertijds onverschillige nuttelooze leer-voorwerpen te bezigen, kan nu door klas-sikaal onderwijs der uit gewonnen tijd tot leeren en verklaren van gemeen nuttigere voorwerpen beter besteed worden:

B. V. Ten 1. Stukken, die tot nadere op-heldering van het verstand en veredeling van het hart en tot onderigt, aangaande onderscheidene begrippen en zaken dienen, zonder welke kennis ook de gemeene man in zijnen stand niet juist denken en han-delen kan; en door welke kennis hij aan den anderen kant van vooroordeelen en bijgeloof immer meerder bevrijd wordt.

2. Stukken, die eigenlijk Godsdienstig onderrigt uit het oude en nieuwe verbond bevat.

bevatten. 3. Geschiedenissen of stukken tot eene bijzondere zedelijke vorming der kinderen. 4. Stukken, die eenig onder- rigt in eenige bijzonderheden der huis- houdkunde geven. 5. Stukken, waarin regelen tot behoud der gezondheid, en hoedanig men zich in ziekten gedragen moet, gegeven worden en eindelijk. 6. Stukken, die tot het onderigt in de na- tuurkunde en algemeene en bijzondere aardrijksbeschrijving van ons vaderland dienen; daarbij zal het vlijtige voorheen verzuimde oefenen in schriftelijke op- stellen te maken van groote nut zijn, dan wie weet het niet, hoe nuttig en noodig het zij, brieven te kunnen schrijven en andere schriftelijke opstellen over het burgerlijk bedrijf te vervaardigen. Genoeg- zaam in alle standen der menschelijke maatschappij komt deze kunst te pas. Hoe dikwijls ziet ook de geringste mensch zich gedrongen, om de pen ter hand te nemen; nu eens moet er eene rekening, dan eene schriftelijke verklaring, dan we- der eenen brief van aangelegenheid ge- schreven worden. Hoe aangenaam en voor- deelig is het, als men zelf dergelijke schriftelijke opstellen en brieven kan ver- vaardigen! Hoe menig een geheim kan men hier door voor zich alleen behouden, hoe menige uitgave uitwinnen! hoe me-
nig

nig aangenaam of wel noodzakelijk onderhoud met afwezenden zich verschaffen! hoe vele verdrietelijkheden bespaart men zich, als men zelf rekeningen kan uitschrijven en zijn eigen aan teeken-boek van uitgaven, van ontvangsten, van vervaardigde en geleverde stukken houden! kan men voogddienschappen, boedelreddingen, en wat van dien aard meer is, waarnemen, zonder de pen ter hand te nemen, nu eens om iets te berigten, dan iets te verklaren dan weder eene rekening te maken? hoe schoon is het, als men alles zoo zelf behandelen, dat men daar bij eer en achting behaalt en zich zelve en anderen voor verlies en schade kan beveiligen! dan de grondslag tot deze kunst moet reeds in de scholen gelegd worden. Het onderwijs in het opstellen van brieven en andere schriften mag dus opgeene scholen verwaarloosd worden. Immers, de eenige oorzaak, dat nog zoo vele handwerklieden en andere burgers in angst en verlegenheid geraken, wanneer zij eenen brief of ander schriftelijk opstel moeten vervaardigen, en dat zij, als zij gedrongen zijn, zoo iets voor den dag te brengen, verward, onordelijk, onverstaanbaar, het achterste voor, en het geen voor behoort te zijn, achter schrijven, is alleen daarin te zoeken, dat men in

in vroegere tijden, toen die lieden ter school gingen, het onderwijs in briefschrijven bijna geheel verwaarloosden, en het onderwijs in het schrijven zich alleen tot het schoon schrijven bepaalden. Het laatste doel dezer kunst is evenwel, hoofdzakelijk, zijne eigene gedachten schriftelijk op het papier te kunnen brengen; het maken der letters is slechts het middel tot dit doel. Het is daarom te regt te misprijzen, dat men op de meeste scholen zich alleen tot het schoon schrijven bepaalt en hier mede zoo vele jaaren (en meest zonder regelmatige spelling of regten orthograph verkregen te hebben) verkijst. Wat helpt een handwerksman of landbouwer zijne schrijfkunst, als men hem niet in staat stelt, om die opstellen te kunnen vervaardigen, waar toe zijne omstandigheden hem telkens de gelegenheid en aanleiding aanbieden? Is dit niet het zelfde als of men, na zich alle moeite gegeven te hebben, om een kind het lezen te leeren, vervolgens zorgvuldig acht gaf dat het nimmer een boek in handen kreeg? Gaarne erkennen wij, dat er op de school zoo veel te leeren valt, dat er weinig tijds tot dit onderwijs afzonderlijk kan overschieten; dan zeer veel kan men toebren- gen, om de kinderen, hoe jong ook, zekere geschiktheid en vaardigheid in alles, wat
het

het werktuigelijke van opstellen aangaat; te doen verkrijgen; door sommige opstellen tot schrift voorschriften te geven andere in de pen voor te zeggen. Hebben zij eerst hier in eenige kunde opgedaan, dan zal het overige, dat alleen van toepassing afhangt, en een werk is van oordeel en dus van rijper leeftijd, meest al van zelve volgen. Kinderen van 10 en 12 jaaren behooren dus eenen aanvang te maken met rekeningen, kwitantien, ja brieven zeer netjes af te schrijven, volgens voorschriften, waar in alle orde en goede smaak is in achtgenomen, en zijn zij een paar jaaren verder, dan zullen zij de zoodanige als hun voorkomen, in eene goede orde zelve kunnen vervaardigen. — Oefening hier in naar goede voorbeelden brengt vaardigheid te meer door briefschrijven kan men met afweezenden als met tegenwoordigen over zekere voorwerpen naar orde, duidelijk spreken, en de betrekking niet vergeten, waar in men tot die persoon staat, waar aan men schrijft, doch ook in deze bijzondere nuttige beoefening zal de onderwijzer behooren niet verder te gaan, dan noodig en nuttig is, opdat het gansche onderwijs, zoo wel in het algemeen, als in alle deszelfs deelen gelijk blijve, terwijl eene klasse van kinders niet in eene bijzondere soort van

van kundigheden , ten nadele van anderen verder mag gebragt worden en het bekwamer gedeelte der scholieren niet mag verzuimd worden , om de onbekwameren bij te helpen ; alles moet op zijne lijn en trap wel berekend in goede orde door alle klassen in het schoolonderwijs gedurig vooraan gaan.

EERSTE BEGINSELEN,
DER
NEDERDUITSCH
SPRAAKKUNST.

EERSTE LES.

1. V. **H**OE veel letters zijn er?

A. Zes en twintig, te weten: *a b c d e f g h i j k l m n o p q r s t u v w x y z*.

2. V. Hebben wij al die letters in het nederduitsch volstrekt noodig?

A. Neen, daar zijn er vier onder, die wij niet volstrekt in het nederduitsch noodig hebben.

3. V. Welke zijn die?

A. Die zijn de letters *c, q, x* en *y*.

4. V. In welke woorden worden die dan gebruikt?

A. In woorden van vreemde afkomst, bij voorbeeld in *Cicero, Quintilianus, Xerxes, Cyrus* enz.

5. V. Maar ik dacht, dat de *c* zeer dik-

dikwijls in nederduitsche woorden gebruikt werd, bij voorbeeld in *kracht*, *licht* en meer anderen?

A. Dat is ook zoo, maar dan gebruikt men die als een deel van het letterteeken *ch*, en niet als eene *c*.

6. V. Hoe worden de overige letters verdeeld?

A. in zelfklinkers en in medeklinkers.

7. V. Hoe veel zelfklinkers zijn er?

A. Doorgaans noemt men er vijf, te weten *a*, *e*, *i*, *o*, *u*.

8. V. Waarom noemt men die zelfklinkers?

A. Omdat ze uitgesproken kunnen worden zonder den klank van andere letters te laten hooren.

9. V. Is de *ij* ook geen bijzondere zelfklinker?

A. Eigenlijk is zij niet anders dan eene verlengde of dubbele *i*, welke men oudtijds ook aldus schreef (*ii*); doch de tweede *i* werd naderhand, het zij sieraadshalve, het zij om de dubbele *i* niet met de *u* te verwarren, met een' langen staart geschreven. De eigenlijke uitspraak derhalve van de *ij*, welke ook nog in sommige streken van ons Vaderland gehoord wordt, is die van eene verlengde of dubbele *i*. Doch sedert lang geeft men daaraan algemeen eenen klank, zeer

ha komende aan dien van *ei*, weshalve de *ij* thans wel voor een' bijzonderen zelfklinker mag doorgaan.

10. V. Wat kan men van die zelfklinkers al maken?

A. Tweeklanken, drieklanken, lettergrepen, en sommigen kunnen zelfs woorden zijn.

11. V. Noem mij eens eenige twee-en drie klanken?

A. Tweeklanken zijn : *eu*, *ou*, *ui* en *ie*, en drieklanken zijn : *oei*, *ieu*.

12. V. Wat zijn dan tweeklanken?

A. Twee verschillende zelfklinkers.

13. V. Is *am* ook een tweeklank?

A. Neen; want de *m* is geen zelfklinker.

14. V. Wat zijn drieklanken?

A. Drie verschillende zelfklinkers.

15. V. Is (*aau*) ook een drieklank?

A. Neen, dat is een verlengde tweeklank. Een drieklank bestaat uit drie verschillende zelfklinkers, zoo als *oei*.

TWEEDE LES.

1. V. Kan men van de zelfklinkers ook lettergrepen maken?

A. Ja, van allen; zoo maakt de *a* eene lettergreep in het woord *A-dam*, de *e* in het woord *e-zel*, de *i* in het woord *I-zaak*,
de

de *o* in het woord *o-lie*, de *u* in *U-trecht*, en de *ij* in *ij-zer*.

2. V. En kunnen sommige zelfklinkers ook woorden uitmaken?

A. Ja, zoo kan men immers biddende zeggen: *o* lieve hemelsche Vader! van *U* heb ik alles wat ik heb, enz. — hierin komen dan de *o* en *u* als woorden voor.

3. V. Noem mij nu eens eenige medeklinkers?

A. Zoodanige zijn: *b*, *d*, *f*, *g*, *k* enz.

4. V. Waarom worden zij medeklinkers genoemd?

A. Omdat zij niet dan met behulp van de zelfklinkers kunnen worden uitgesproken.

5. V. Kunnen zij wel lettergrepen en woorden uitmaken, zoo als de zelfklinkers?

A. Neen, dit kunnen zij alleen doen, als er één of meer zelfklinkers bijgevoegd worden.

6. V. Wat zijn lettergrepen?

A. Eén, twee, drie of meer letters, die te gelijk met éenen galm worden uitgesproken.

7. V. Wat maakt men van lettergrepen?

A. Woorden.

8. V. Uit hoe veel lettergrepen bestaat een woord?

A. Dat is ongelijk, men heeft woorden

den van één, van twee, van drie, van vier, zelfs van acht of negen lettergrepen.

9. V. Hoe veel lettergrepen zijn er in het woord *sterrenwigchelarij*?

A. Zes, *ster-ren-wig-che-la-rij*.

10. V. Wat doet men nu met *woorden*?

A. Daarmede drukt men zijne gedachten uit, het zij dan dat men ze uitspreekt of dat men ze schrijft.

11. V. Kan men nergens anders zijne gedachten door uitdrukken?

A. Ja; in sommige gevallen door oogwenken, en ook wel door gebaren, zoo als dit in het beroemde gesticht voor Doof-stommen te Groningen beoefend wordt.

DERDE LES.

1. V. Hoe velerlei woorden zijn er in de nederduitsche Taal?

A. Tienderlei woorden.

2. V. Noem mij die eens?

A. Ten 1. Zelfstandige naamwoorden.

— 2. Lidwoorden.

— 3. Bijvoegelijke naamwoorden.

— 4. Voornaamwoorden.

— 5. Werkwoorden.

— 6. Telwoorden.

— 7. Bijwoorden.

— 8. Voorzetsels.

— 9. Voegwoorden.

— 10. Tusschenwerpsels.

3. V. Wat zijn zelfstandige naamwoorden ?

A. *Alle namen* van personen of zaken en van alle dingen die men ziet , die voor zich bestaan of als bestaande kunnen gedacht worden B. V. Jakob , Rijn , boek , vreugd , droefheid enz.

4. V. Wel wat ziet gij dan ?

A. Ik zie boomen , spiegels , tafels , glazen , stoelen , lessenaars enz.

5. V. Hoe noemt men nu al die woorden ?

A. Zelfstandige naamwoorden.

6. V. Hoe worden de zelfstandige naamwoorden verdeeld ?

A. In twee soorten ; namelijk in *eigene* en *algemeene*.

7. V. Wat zijn *eigene* zelfstandige naamwoorden ?

A. Een *eigen* zelfstandig naamwoord is een naam , welke slechts een eenig voorwerp aanduidt , en niet aan allevoorwerpen , die eene soort uitmaken , kan gegeven worden.

8. V. Noem mij eens eenige *eigene* zelfstandige naamwoorden ?

A. Die zijn de namen van menschen , van steden , van dorpen , van rivieren enz.

9. V. Geeft mij een voorbeeld ?

A. Bij voorbeeld : *Jan , Willem , Pieter* — Dit zijn namen van menschen.

10. V. Nu wat namen van steden?

A. *Amsterdam*, *Maastricht*, *Maa-seyck*, *Ruremonde*, *Antwerpen*, en veel anderen.

11. V. Nu nog wat namen van dorpen?

A. *Limbricht*, *Grevenbicht*, *Thorn*, *Neeroeteren* enz.

12. V. Het woord *Pieter*, welk woord is dat nu?

A. Een eigen zelfstandig naamwoord.

13. V. En het woord *Rijn*?

A. Ook een eigen zelfstandig naamwoord, want *Rijn* is eene rivier.

14. V. Wat zijn *algemeene* zelfstandige naamwoorden?

A. Een *algemeen* zelfstandig naamwoord is een naam, die aan alle voorwerpen, tot dezelfde soort behoorende, gegeven wordt.

15. V. Noem mij eens eenige *algemeene* zelfstandige naamwoorden?

A. *Man*, *vrouw*, *kind*, *boek*, *lei*, *pen*, enz.

16. V. Wat zijn zelfstandige verkleinwoorden?

A. Zelfstandige verkleinwoorden zijn zulke woorden, die de voorwerpen, als verkleind, voorstellen; zij worden van de gewone zelfstandige naamwoorden gemaakt, door achtervoeging van *je*, *tje*, *pje* ook *jen*, of *sken*,

17. V.

17. V. Helder dit eens met een voorbeeld op?

A. *Briefje aaltje, kraampje enz.*

18. V. Kunnen de zelfstandige naamwoorden ook veranderd worden?

A. Ja, zij kunnen veranderd worden.

19. V. Hoe noemt men die verandering?

A. De verbuiging der zelfstandige naamwoorden.

20. V. Wat moet men van de zelfstandige naamwoorden weten, wanneer men dezelve wil verbuigen?

A. Derzelve geslacht, derzelve getal en derzelve naamval.

VIERDE LES.

1. V. Hoe velerlei geslachten zijn er?

A. Drie, te weten het mannelijke geslacht, het vrouwelijke geslacht en het onzijdige geslacht.

2. V. Welke woorden zijn van het mannelijke geslacht?

A. Die, waarvoor men het woordje *des* kan zetten in den tweeden naamval, maar als er ook het woordje *het* voor kan gezet worden in den eersten naamval, zijn het woorden van het onzijdig geslacht.

3. V. Helder dit eens met een voorbeeld op?

A.

A. Het woord *koopman*, bij voorbeeld, is mannelijk, om dat men het woordje *des* in den tweeden naamval er voor kan zetten, en dan wordt het *des koopmans*: nu kan men ook wel het woord *des* voor *kind* zetten en zeggen *des kinds*, maar daarom is toch het woord *kind* niet mannelijk.

4. V. Wat dan?

A. Het woord *kind* is onzijdig.

5. V. Hoe weet gij dat?

A. Omdat men er het woord *het* in den eersten naamval voor kan zetten en zeggen *het kind*.

6. V. Is dan het woord *meisje* ook onzijdig?

A. Ja; want men zegt *het meisje*.

7. V. Welke woorden zijn nu nog van het onzijdig geslacht?

A. De woorden *geld*, *hout*, *vuur*, *schip*, *paard*, *huis* en met één woord al de woorden daar men *het* voor kan zetten.

8. V. Noem mij nu nog eens eenige woorden van het mannelijke geslacht?

A. *Lambertus*, *Augustinus*, *Christiaan*, *Matthijs*, *Pieter* enz.

9. V. Nog eenige?

A. *Timmerman*, *tuinman*, *akkerman*, *schilder* enz.

10. V. Nog eenige?

A. *Rijkdom*, *vijand*, *vriend* enz.

11. V. Noem mij nu eens eenige woorden van het vrouwelijke geslacht?

A. Alle namen van vrouwen zijn vrouwelijk.

12. V. Noem mij er dan eens eenige?

A. *Anna, Maria, Johanna, Elisabeth.*

13. V. Welke zijn nog meer van het vrouwelijke geslacht?

A. Alle woorden waarvoor men het woord *der* in den tweeden naamyal kan zetten.

14. V. Noem er eenige?

A. *Deugd, droefheid, waarheid, geboorte enz.*

15. V. Van welk geslacht is het woord *Rijn*, (de naam eener rivier)?

A. Mannelijk, want men kan zeggen *des Rijns*.

16. V. Van welk geslacht is het woord *schrift*?

A. Onzijdig; want men zegt *het schrift*.

17. V. Van welk geslacht is het woord *tafel*?

A. Vrouwelijk; want men kan zeggen *der tafel*.

18. V. Maar zijn die hulpmiddelen wel volkomen toereikende om het geslacht der woorden te weten?

A. Neen, de woordenlijst onder anderen van den Hoogleeraar SIEGENBEEK is daartoe beter dienende, en daarom be-

behoort dezelve in ieders handen te wezen.

VIJFDE LES

1. V. Hoe veel getallen zijn er bij de zelfstandige naamwoorden?

A. Twee, te weten het enkelvoudige getal en het meervoudige getal.

2. V. Wanneer staat een zelfstandig naamwoord in het enkelvoudige getal?

A. Als men maar van één ding spreekt, bij voorbeeld : *de tafel, een man enz.*

3. V. Als ik dan zeg : *ik zie mijne pen*, staat *pen* dan in het enkelvoudige getal?

A. Ja, maar als gij zeidet : *ik zie mijne pennen*, dan staat het woord *pennen* in het meervoudige getal.

4. V. Wel begrepen ! Maar het woord *heelal*, staat dat in het enkelvoud of in het meervoud?

A. In het enkelvoudige getal, en hier is geen meervoudig getal van te maken, wijl men niet zeggen kan *de heelallen*.

5. V. Wat zijn naamvallen?

A. De verbuigingen of veranderingen, welke de naamwoorden en lidwoorden, in hunne onderscheidene betrekkingen, ondergaan.

6. V. Hoe veel naamvallen zijn er?

A. Vier, te weten de eerste, de tweede, de derde en de vierde naamval.

7. V.

7. V. Wanneer staat een zelfstandig naamwoord in den eersten naamval?

A. Als hēt voorwerp, door het zelfstandig naamwoord aangeduid, voorkomt:

1. Als werkende, bij voorbeeld: de man *spreekt*.

2. Als lijdende, bij voorbeeld: de man *lijdt* pijn.

3. Als wordende, bij voorbeeld: de man *wordt* rijk.

4. Als zijnde, bij voorbeeld: de man *is* goed.

5. Als hebbende, bij voorbeeld: de man *heeft* geld.

6. Als aangesproken, bij voorbeeld: *mijn* Heer! enz. de eerste naamval is altijd het onderwerp der rede.

8. V. Wanneer staat een zelfstandig naamwoord in den tweeden naamval?

A. Wanneer twee naamwoorden bij elkander gevoegd zijn, om het eene door het andere te bepalen of tot eene bijzondere soort te maken, bij voorbeeld: *de zoon*, (welke zoon?) *des koopmans*: *een ring*, (welke ring?) *een gouden ring*, of een ring van goud: *rogge - brood*, of brood van roggen, enz. — Zoo hoort men op sommige plaatsen nog wel eens zeggen, *Pieten Jan* — *Jannen zoon*, dat is: *Jan van Piet* — *de zoon van Jan*, enz.; de woorden *koopman*, *goud*, *rogge*, *Piet*

Piet en *Jan* staan dus in den tweeden naamval.

9. V. Wanneer staat een zelfstandig naamwoord in den derden naamval?

A. Als het voorkomt als het doel der werking, bij voorbeeld : *geeft dit boek aan uwen vriend*; nu staat *vriend* in den derden naamval.

10. V. En wanneer staat een zelfstandig naamwoord in den vierden naamval?

A. Als het voorkomt als het voorwerp van werking, bij voorbeeld : *Ik zie den man*.—Hier komt nu de man voor, als het voorwerp waarop men werkt, en staat dus in den vierden naamval.

11. V. Is er ook nog een ander hulpmiddel om te weten in welken naamval een zelfstandig naamwoord staat?

A. Ja, en dit gaat in de meeste gevallen door, te weten : als men in plaats van het zelfstandig naamwoord, *hij* kan zetten, staat het in den eersten; *van hem*, in den tweeden; *aan hem*, in den derden; *en hem*, in den vierden naamval.

12. V. Dat begrijp ik niet wel — helder dit eens met een voorbeeld op!

A. Als ik zeg *de man* heeft mij gesproken, dan kan ik ook zeggen : *hij* heeft mij gesproken; *man* staat dus in den eersten naamval; en als ik zeg : dit is het boek *van den man*, dan kan ik ook zeggen

gen dit is het boek *van hem*; *man* staat dus hier in den tweeden naamval. Zoo kan ik zeggen : geef dit geld aan den *man* of *aan hem*; *man* staat dan in den derden naamval.

Eindelijk kan ik zeggen : ik acht den *man* of ik acht *hem*; hier staat *man* in den vierden naamval.

13. V. Maar in plaats van zelfstandige naamwoorden van het vrouwelijke geslacht, kan ik toch de woorden *hij* en *van hem* enz. niet gebruiken!

A. Dat is zoo; maar dan kunt gij de woorden *zij*, *van haar*, en *haar*, daarvoor nemen, — en dus ook aanstonds weten in welken naamval het zelfstandige naamwoord staat.

ZESDE LES.

1. V. Wat zijn lidwoorden?

A. Dat zijn die kleine woorden, welke men voor de zelfstandige naamwoorden zet, het geslacht der woorden betekenen, waar mede zij verbuigt worden en een zaak algemeen of bepaald voorstellen.

2. V. Helder dit eens met een voorbeeld op?

A. Als ik zeg : daar gaat *een* jonge heer, dan weet men niet zeker wie het is; dit wordt genoemd in het algemeen te spreken; maar als ik zeg : daar gaat *de*

de jonge heer, dan veronderstel ik, dat men weet wie het is, en dan noemt men dit *bepaald* te spreken.

3. V. Hoe velerlei lidwoorden zijn er dus?

A. Tweederlei, bepalende en niet bepalende?

4. V. Noem mij eens de bepalende lidwoorden.

A. Die zijn *de* en *het*.

5. V. Worden ze ook veranderd?

A. Ja, bij de verbuiging der naamwoorden, zoo als straks blijken zal, en zoo is het ook met de niet bepalende lidwoorden.

6. V. Noem eens de niet bepalende lidwoorden?

A. *Een* en *eene*.

7. V. Waarbij worden de lidwoorden gebruikt?

A. Bij de verbuiging der naamwoorden.

8. V. Geef mij eens een voorbeeld van verbuiging, van een zelfstandig naamwoord met de *bepalende* lidwoorden, *de* en *het*?

Enkelvoudig.

Mannelijk.	Vrouwelijk.	Onzijdig.
1. De leeuw,	De daad,	Het veld,
2. Des leeuws, van den leeuw,	Der daad, van de daad,	Des velds, van het veld,
3. Den leeuw, aan den leeuw,	De, der daad, aan de daad,	Het veld, den velde, aan het veld,
4. Den leeuw.	De daad.	Het veld.

Meer

Meervoudig.

1. De leeuwen.	De daden,	De velden,
2. Der leeuwen, van de leeuwen,	Der daden, van de daden,	Der velden, van de velden,
3. Den leeuwen, aan de leeuwen,	De, der daden, aan de daden,	Den velden, aan de velden,
4. De leeuwen.	De daden.	De velden.

9. V. Nu van elk een voorbeeld met de niet bepalende lidwoorden *een en eene*?

Enkelvoudig.

<i>Mannelijk.</i>	<i>Vrouwelijk.</i>	<i>Onzijdig.</i>
1. Een vogel,	Eene kat,	Een dier,
2. Eens vogels, van eenen vogel,	Eener kat, van eene kat,	Eens diers, van een dier,
3. Eenen vogel, aan eenen vogel,	Eene, eener kat, aan eene kat,	Een dier, aan een dier,
4. Eenen vogel.	Eene kat.	Een dier.

Meervoudig.

1. Vogels,	Katten,	Dieren,
2. Van vogels,	Van katten,	Van Dieren,
3. Aan vogels,	Aan katten,	Aan dieren,
4. Vogels.	Katten.	Dieren.

ZEVENDE LES.

1. V. Wat zijn bijvoegelijke naamwoorden?

A. Bijvoegelijke naamwoorden zijn woorden, die ons aantoonen hoe de dingen zijn.

2. V. Helder dit eens met een voorbeeld op?

A.

A. Dat leerbord, bij voorbeeld, is vierkant, en zwart, dus zullen de woorden *vierkant* en *zwart* bijvoegelijke naamwoorden zijn, wijl zij mij aantoonen, hoe het leerbord is.

3. V. Zeer goed : noem mij nu nog wat bijvoegelijke naamwoorden ?

A. *Groot, klein, lang, kort, heet, koud* en meer andere.

4. V. Zijn die woorden veranderlijk ?

A. Ja, wanneer zij met zelfstandige naamwoorden worden verbogen, en zij zijn ook veranderlijk door de trappen van vergelijking.

5. V. Verbuig dan eens een zelfstandig naamwoord, waar een lidwoord en een bijvoegelijk naamwoord voor staat ?

Enkelvoudig.

Mannelijk.

Vrouwelijk.

Onzijdig.

1. Een sterke leeuw,

Eene brave daad,

Een vruchtbaar veld,

2. Eens sterken leeuws, of van eenen sterken leeuw,

Eener - brave daad, of van eene brave daad,

Eens vruchtbaren velds, of van een vruchtbaar veld,

3. Eenens sterken leeuw, of aan eenen sterken leeuw,

Eene, eener brave daad, of aan eene brave daad,

Een vruchtbaar veld, eenen vruchtbaren velde, of aan een vruchtbaar veld,

4. Eenens sterken leeuw.

Eene brave daad.

Een vruchtbaar veld.

Meervoudig.

1. De sterke leeuwen,	De brave daden.	De vruchtbare velden.
2. Der sterke leeuwen, of van de sterke leeuwen,	Der brave daden, of van de brave daden,	Der vruchtbare velden, of van de vruchtbare velden;
3. Den sterken leeuwen, of aan de sterke leeuwen,	De, der brave daden, of aan de brave daden,	Den vruchtbaren velden, of aan de vruchtbare velden,
4. De sterke leeuwen.	De brave daden.	De vruchtbare velden.

6. V. Mag men ook schrijven *eene houten tafel*?

A. Neen, dit moet zijn *eene houten tafel*.

7. V. Waarom?

A. Omdat het bijvoegelijke naamwoord *houten* afgeleid is van het zelfstandige naamwoord *hout*, en men in plaats van *eene houten tafel*, ook zou kunnen zeggen *eene tafel van hout* Zie bladz. 28.

8. V. Dus zal ik dan ook moeten schrijven een zilveren lepel, een gouden sleutel enz!

A. Niet anders: *zilveren lepel*, of *lepel van zilver*, *gouden sleutel*, of *sleutel van goud*, en zoo is het met alle stoffelijke bijvoegelijke naamwoorden, als daar zijn: *koperen*, *stalen*, *ijzeren*, *tinnen*, *wollen* en meer andere, welke allen op *en* moeten uitgaan.

9. V. Gij zeidet zoo even, dat de bijvoe-

voegelijke naamwoorden ook veranderd worden, door trappen van vergelijking; hoe veel trappen van vergelijking zijn er?

A. Twee; te weten: de *vergrootende* en *overtreffende* trap.

10. V. Noem eens eenige bijvoegelijke naamwoorden in den vergrootenden trap?

A. *Gröoter, kleiner, langer, korter, heeter, kouder, goedkooper, enz.*

11. V. Nu eens eenige in den overtreffenden trap?

A. *Grootst, kleinst, langst, kortst, enz.*

ACHTSTE LES.

1. V. Wat zijn voornaamwoorden?

A. Dat zijn woorden, die voor of in plaats van de zelfstandige naamwoorden gebruikt worden, om die zoo dikwijls niet te moeten herhalen en de duidelijkheid te bevoorderen.

2. V. Hoe velerlei voornaamwoorden zijn er?

A. Zesderlei, te weten:

1. Persoonlijke voornaamwoorden.

2. Wederkeerende

3. Bezittelijke

4. Vragende

5. Aanwijzende

6. Betrekkelijke

3. V. Noem eens eenige *persoonlijke* voornaamwoorden en verbuig dezelve!

A.

A. De *persoonlijke* voornaamwoorden, zijn drierlei, namelijk, de *eerste*, of sprekende persoon, *ik* (in het meervoud *wij*); de *tweede*, of aangesprokene persoon, *gij* (ook in het meervoud); de *derde* persoon, of die, van welken gesproken wordt, *hij*, *zij*, *het* (in het meervoud *zij*); de twee eerste in beide geslachten. Zij worden dus verbogen:

*Eerste persoon.**Enkelvoudig.*

1. Ik,
2. Mijns, of van mij,
3. Mij, of aan mij,
4. Mij.

Meervoudig.

Wij,
Onzer, of van ons,
Ons, of aan ons,
Ons.

Tweede persoon.

1. Gij,
2. Uws, of van u,
3. U, of aan u,
4. U.

Gij,
Uwer, of van u,
U, of aan u,
U,

*Derde persoon.**Mannelijk.*

1. Hij,
2. Zijns, of van hem,
3. Hem, of aan hem,
4. Hem.

Vrouwelijk.

Zij,
Harer, of van haar,
Haar, of aan haar,
Haar,

Onzijdig.

Het,
Zijns, of van het,
Het, of aan het,
Het,

Meer-

Meervoudig.

<i>Mannelijk.</i>	<i>Vrouwelijk.</i>	<i>Onzijdig.</i>
1. Zij,	Zij,	Als in het mannelijke geslacht.
2. Hunner, of van hen,	Harer, of van haar,	
3. Hun, of aan hen.	Haar, of aan haar,	
4. Hen.	Haar,	

4. V. Nu eens eenige *wederkeerende!*

A. De *wederkeerende* voornaamwoorden *zich, zijn, haar, hun* behooren eigenlijk tot den derden persoon. Wanneer deze persoon eene werking verrigt, welke op hem zelve te rug keert, dan geschiedt de verbuiging van *hij, zij, het*, op deze wijs :

Enkelvoudig.

<i>Mannelijk.</i>	<i>Vrouwelijk.</i>	<i>Onzijdig.</i>
1. Zijns, of van zich,	Harer, of van haar,	Zoo als in het mannelijke geslacht.
2. Zich, of aan zich,	Zich, of aan zich,	
3. Zich.	Zich.	

Meervoudig.

<i>Mannelijk.</i>	<i>Vrouwelijk.</i>	<i>Onzijdig.</i>
1. Hunner, of van zich,	Zoo als in het enkelvoudig.	Zoo als in het mannelijke geslacht.
2. Zich, of aan zich,		
Zich.		

5. V.

5. V. Nu eens eenige *bezittelijke* ?

A. De *bezittelijke* voornaamwoorden zijn die, welke eene bezitting aanduiden : *mijn, ons, uw, zijn, haar, hun*. Die des derden persoons, *zijn, haar, hun*, beteekenen zoo wel het geslacht des bezitters, als dat der bezitting; en worden dus verbogen:

Enkeivoudig.

<i>Mannelijk.</i>	<i>Vrouwelijk.</i>	<i>Onzijdig.</i>
1. Mijn,	Mijne,	Mijn,
2. Mijns, of van mijnen,	Mijner, of van mijne,	Mijns, of van mijn,
3. Mijnen, of aan mijnen.	Mijne, mijner, of aan mijne,	Mijnen, of aan mijn.
4. Mijne.	Mijne.	Mijn.

Meervoudig.

<i>Mannelijk.</i>	<i>Vrouwelijk.</i>	<i>Onzijdig.</i>
1. Mijne,	Zoo als in het	Zoo als in het
2. Mijner, of van mijne,	enkelyoud.	mannelijke geslacht.
3. Mijnen, of aan mijne.		
4. Mijne.		

Zoo ook *ons, uw, zijn, haar* en *hun*; met dit onderscheid, dat *ons* in den eersten naamval van het mannelijke geslacht en het enkelvoudige getal *onze* heeft : *onze vader*; wijders, dat *hun*, in de verbuiging, eene *n* aanneemt : *hunne*, enz.

6. V. Nu eens eenige *vragende* ?

A:

A. De vragende voornaamwoorden zijn *wie*, *welke*, *wat* en *hoedanige*. De verbuiging geschiedt aldus :

Enkelvoudig:

<i>Mannelijk.</i>	<i>Vrouwelijk.</i>	<i>Onzijdig.</i>
1. <i>Wie</i> ,	<i>Wie</i> ,	<i>Wat</i> ,
2. <i>Wiens</i> , of van <i>wien</i> ,	<i>Wier</i> , of van <i>wie</i> ,	<i>Wiens</i> , of van <i>wat</i> ,
3. <i>Wien</i> , of aan <i>wien</i> ,	<i>Wie</i> , of aan <i>wie</i> ,	<i>Wat</i> , of aan <i>wat</i> ,
4. <i>Wien</i> .	<i>Wie</i> ,	<i>Wat</i> .

Meervoudig.

<i>Mannelijk.</i>	<i>Vrouwelijk.</i>	<i>Onzijdig.</i>
1. <i>Wie</i> ,	Zoo als in het	Zonder meer-
2. <i>Wier</i> , of van <i>wie</i> ,	mannelijke ge-	voud.
3. <i>Wie</i> , of aan <i>wie</i> ,	slacht.	
4. <i>Wie</i> ,		

Enkelvoudig.

<i>Mannelijk.</i>	<i>Vrouwelijk.</i>	<i>Onzijdig.</i>
1. <i>Welke</i> ,	<i>Welke</i> ,	<i>Welk</i> ,
2. <i>Welks</i> , of van <i>welken</i> ,	<i>Welker</i> , of van <i>welke</i> ,	<i>Welks</i> , of van <i>welk</i> ,
3. <i>Welken</i> , of aan <i>welken</i> ,	<i>Welke</i> , of aan <i>welke</i> ,	<i>Welk</i> , <i>welken</i> , of aan <i>welk</i> ,
4. <i>Welken</i> .	<i>Welke</i> ,	<i>Welk</i> .

Meervoudig.

1. <i>Welke</i> ,	<i>Welke</i> ,	Zoo als in het
2. <i>Welken</i> , of van <i>welke</i> ,	<i>Welker</i> , of van <i>welke</i> ,	mannelijke ge-
3. <i>Welken</i> , of aan <i>welke</i> ,	<i>Welke</i> , <i>welker</i> , of aan <i>welke</i> ,	slacht.
4. <i>Welke</i> ,	<i>Welke</i> ,	

7. V. Nu eens eenige *aanwijzende* ?

A. De *aanwijzende* voornaamwoorden zijn *deze, die, gene, degene, diegene, dezelve, dezelfde, zulke, zekere, desgelijke, dergelijke, dusdanige, zoodartige*. Zij worden dus verbogen :

Enkelvoudig.

<i>Mannelijk.</i>	<i>Vrouwelijk.</i>	<i>Onzijdig.</i>
1. Deze ,	Deze ,	Dit ,
2. Dezes , of van dezen ,	Dezer , of van deze ,	Dézes , of van dit ,
3. Dezen , of aan dezen ,	Deze , dezer , of aan deze ,	Dit , dezen of aan dit ,
4. Dezen.	Deze.	Dit.

Meervoudig.

1. Deze ,	Deze ,	Zoo als in het
2. Dezer. of van deze.	Dezer , of van deze ,	mannelijke geslacht.
3. Dezen , of aan deze ,	Deze , dezer of aan deze ,	
4. Deze.	Deze.	

Die, dat wordt verbogen, als *wie, wat*.

Enkelvoudig.

<i>Mannelijk.</i>	<i>Vrouwelijk.</i>	<i>Onzijdig.</i>
1. Gene ,	Gene ,	Gene ,
2. Genes ¹ , of van genen ,	Gener , of van gene ,	Genes , of van gene.
3. Gencn, of aan genen ,	Gene , gener of aan gene ,	Gene , genen of aan gene ,
4. Genen.	Gene.	Gene.

Meer-

Meervoudig.

1. Gene,	Gene,	Zoo als in het mannelijke ge- slacht.
2. Gener, of van gene,	Gener, of van gene,	
3. Genen, ofaan gene,	Genen, gener of aan gene,	
4. Gene.	Genen.	

8. V. Nu eens eenige *betrekkelijke*?

A. De *betrekkelijke* voornaamwoorden, welke op iets, dat vooraf gaat, betrekking hebben, zijn *welke, dewelke, die, wie*, B. V. *gij zijt de eerste, die mij dit zegt. Hij is het, wiens vriendschap mij dierbaar is. Zij is gestorven, welke ik hoogachtte*, enz. Somwijlen bezigt men *wiens*, het welk mannelijk is, als den tweeden naamval van het onzijdige geslacht, doch verkeerd. Men zegge derhalve: *de man, wiens geleerdheid* enz. *Het land, welks ligging* enz. *Welke* wordt verbogen, als het vragende voornaamwoord *welke; dewelke; als dezelve*, doch heeft in den tweeden naamval niet *deswelks*, maar *deswelken*. *Wat* lijdt, als *betrekkelijk*, geene verbuiging.

9. V. Zoek nu eens elk dezer voornaamwoorden uit het volgende: » God is » liefde. Hij heeft zich door Jesus als on- » zen Vader doen kennen. Wie hebben » Hem waarlijk lief? Zulken, die Hem » vrezen en zijne geboden trachten te » gehoorzamen. »

A.

A. *Hij* is een persoonlijk voornaamwoord, *zich* een wederkeerend, *onzen* een bezittelijk, *wie* een vragend, *Hem* een persoonlijk, *zulke* een aanwijzend en *die* een betrekkelijk voornaamwoord.

NEGENDE LES.

1. V. Wat zijn werkwoorden?

A. Dat zijn woorden, die het zijn, het worden en het werken van personen of zaken te kennen geven, en waar voor men de woorden *ik*, *gij*, *hij*, *wij*, *gijlieden*, *zij*, *men*, *zich* of *het*, voorzetten kan.

2. V. Hoe velerlei werkwoorden zijn er?

A. Vijfderlei soort.

3. V. Noem die eens?

A. 1. Bedrijvende werkwoorden.

2. Lijdende.....

3. Onzijdige.....

4. Wederkeerige.....

5. Onpersoonlijke.....

4. V. Wat zijn *bedrijvende* werkwoorden?

A. Dat zijn de zoodanige, waarvan de werking op een ander voorwerp overgaat.

5. V. Geeft een voorbeeld?

A. Bij voorbeeld: *beminnen*, *zien*, *achten*, dat zijn bedrijvende werkwoorden; want men kan zeggen ik *bemin* u; — ik *zie* u; — ik *acht* u.

6. V.

6. V. Wat zijn lijdende *werkwoorden*?

A. Dat zijn woorden, welke te kennen geven dat men iets ondergaat, of dat iets aan ons gedaan wordt.

7. V. Geeft een voorbeeld?

A. Bij voorbeeld: *bemind worden*, *gehaat worden*, *gezien worden* enz.

8. V. Wat zijn *onzijdige* werkwoorden?

A. Dat zijn zulke, waarvan de werking niet op een ander voorwerp kan overgaan.

9. V. Noem er eens eenige?

A. *Slapen*, *zitten*, *cijferen* enz.

10. V. Kan de werking hiervan nu niet op een ander voorwerp overgaan?

A. Neen: want men kan niet zeggen: ik *slaap* u, ik *zit* u, of ik *cijfer* u.

11. V. Zeg mij nu eens, welk onderscheid is er tusschen een *bedrijvend* en een *onzijdig* werkwoord?

A. Een *bedrijvend* werkwoord gaat op een ander voorwerp over, en een *onzijdig* werkwoord niet.

12. V. Wat zijn *wederkeerige* werkwoorden?

A. Dat zijn werkwoorden waarvan de werking op den werker terug gaat.

13. V. Noem er eens eenige?

A. *Zich schamen*, *zich haasten*, *zich vergissen* enz.

14. V. Wat zijn *onpersoonlijke* werkwoorden?

A. dat zijn de zoodanige ; die alleen in den derden persoon vervoegd worden.

15. V. Noem er eens eenige?

A. *Waaijen , vriezen , sneeuwen enz.*

16. V. Kunnen die alleen in den derden persoon vervoegd worden ?

A. Ja , want men kan niet zeggen : *ik waai*, of *gij vriest*, maar alleen, *het waait*, *het vriest* enz.

TIENDE LES.

1. V. Weet gij ook wat *gelijkvloeiende* en wat *ongelijkvloeiende* werkwoorden zijn ?

A. *Gelijkvloeiende* werkwoorden zijn de zoodanige , die in de vervoeging niet anders dan den uitgang veranderen , en *ongelijkvloeiende* zijn de zoodanige , welke in de vervoeging den wortelklinker veranderen.

2. V. Helder dit eens met een voorbeeld op ?

A. Zoo zijn de werkwoorden *beminnen*, *rekenen*, *leeren* enz. *gelijkvloeiend*, om dat men zegt : *ik bemin*, *ik beminde*, *ik heb bemind*, — *ik reken*, *ik rekende*, *ik heb gerekend*, — *ik leer*, *ik leerde*, *ik heb geleerd* enz., maar de werkwoorden *lezen*, *schrijven*, *vallen* enz. zijn *ongelijkvloeiend*, om dat men zegt : *ik lees*, *ik las*, *ik heb gelezen*, — *ik schrijf*, *ik schreef*,

schreef, ik heb geschreven, — ik val, ik viel, ik ben gevallen enz.

3. V. Waaruit kan men ontdekken of een werkwoord *gelijkvloeiend* of *ongelijkvloeiend* is?

A. Uit het verledene deelwoord van het werkwoord.

4. V. Hoe dan?

A. De verledene deelwoorden van *gelijkvloeiende* werkwoorden eindigen op eene *d* of op eene *t*; maar de verledene deelwoorden van de *ongelijkvloeiende* werkwoorden eindigen op *en*.

5. V. Maar het verledene deelwoord *gebakken* komt toch van het werkwoord *bakken*: is dit werkwoord dan ook *ongelijkvloeiende*? zoo ja, dan moet men ook zeggen: *ik bak; ik biek, enz.!*

A. Nu niet meer; dit woord is gelijk vele anderen, door het gebruik als *gelijkvloeiend*, vervoegd: zoo dat men nu niet meer hoort zeggen: *ik biek* maar *ik bakte*.

6. V. Maar de werkwoorden *brengen, zoeken* en *staan*, zijn dat *gelijkvloeiende* of *ongelijkvloeiende* werkwoorden?

A. Geen van beiden; dit zij *onregelmatige* werkwoorden.

7. V. Wat zijn onregelmatige werkwoorden?

A. Dat zijn de zoodanige, die niet gelijk

lijk andere werkwoorden worden vervoegd, maar daarin van den gewonen regel afwijken.

8. V. Helder dit eens met voorbeelden op?

A. Zoo vervoegt men het onregelmatige werkwoord *brenghen*; *ik breng, ik bragt, ik heb gebragt*, niet *ik heb gebrenghen*. Het werkwoord *zoeken*: *ik zoek, ik zocht, ik heb gezocht*, niet *ik heb gezoeken*. Het onregelmatige werkwoord *staan* vervoegt men weder op eene andere wijs, namelijk: *ik sta, ik stond, ik heb gestaan*, niet *ik heb gestond*. — De vervoeging dier werkwoorden geschiedt dus zeer verschillend, waarom dezelve dan ook te regt *onregelmatige werkwoorden* genoemd worden.

9. V. Welke woorden worden van de werkwoorden afgeleid?

A. Dat zijn *deelwoorden*. Elk werkwoord heeft twee deelwoorden, namelijk een *tegenwoordig* en een *verleden deelwoord*.

10. V. Welke zijn dan de deelwoorden van het werkwoord *leeren*?

A. Die zijn *leerende* en *geleerd*.

11. V. Welke woorden gebruikt men, als men werkwoorden vervoegt?

A. Dan gebruikt men *hulpwoorden*.

12. V. Hoe veel *hulpwerkwoorden* zijn er?

A.

A. Vier, te weten : *zullen*, *hebben*,
zijn en *worden*.

ELFDE LES.

I. V. Vervoëg eens het hulpwoord
zijn ?

A. *Onbepaalde wijs.*

Tegenw. zijn, of wezen.

Verled. geweest zijn.

Toekom. zullen zijn, of
wezen.

Deelwoorden.

Tegenw. zijnde, of we-
zende.

Verled. geweest zijnde.

Toekom. zullende zijn, of
wezen.

Aantoonende wijs.

Aanvoëgende wijs.

Tegenw. tijd.

Ik ben,

Gij zijt,

Hij is.

Wij zijn,

Gij zijt,

Zij zijn.

Dat ik zij,

Dat gij zijt,

Dat hij zij.

Dat wij zijn,

Dat gij zijt,

Dat zij zijn.

Onvolm. verled. tijd.

Ik was,

Gij waart,

Hij was.

Wij waren,

Gij waart,

Zij waren.

Dat ik ware,

Dat gij waret,

Dat hij ware.

Dat wij waren,

Dat gij waret,

Dat zij waren.

Aan-

*Aantoonende wijs. Aanvoegende wijs.**Volm. verled. tijd.*

Ik ben geweest,
Gij zijt geweest,
Hij is geweest.

Dat ik zij geweest,
Dat gij zijt geweest,
Dat hij zij geweest.

Wij zijn geweest,
Gij zijt geweest,
Zij zijn geweest.

Dat wij zijn geweest,
Dat gij zijt geweest,
Dat zij zijn geweest.

Meer dan volm. verled. tijd.

Ik was geweest,
Gij waart geweest,
Hij was geweest.

Dat ik ware geweest,
Dat gij waref geweest,
Dat hij ware geweest.

Wij waren geweest,
Gij waart geweest,
Zij waren geweest.

Dat wij waren geweest,
Dat gij waref geweest,
Dat zij waren geweest.

Eerste toekom. tijd.

Ik zal zijn,
Gij zult zijn,
Hij zal zijn.

Dat ik zoude zijn,
Dat gij zoudet zijn,
Dat hij zoude zijn.

Wij zullen zijn,
Gij zult zijn,
Zij zullen zijn.

Dat wij zouden zijn,
Dat gij zoudet zijn,
Dat zij zouden zijn.

Tweede toekom. tijd.

Ik zal geweest zijn,
Gij zult geweest zijn,
Hij zal geweest zijn.

Dat ik zoude geweest zijn,
Dat gij zoudet geweest zijn,
Dat hij zoude geweest zijn.

Wij zullen geweest zijn,
Gij zult geweest zijn,
Zij zullen geweest zijn.

Dat wij zouden geweest zijn,
Dat gij zoudet geweest zijn,
Dat zij zouden geweest zijn.

Aan-

*Aantoonende wijs. Aanvoegende wijs,**Gebiedende wijs**Enkely. wees gij. | Meerv. zijt, of weest gij.***TWAALFDE LES.****V. Vervoeg nu eens het hulpwoord hebben ?***Onbepaalde wijs.**Deelwoorden.**Tegenw. tijd. hebben.**Tegenw. tijd. hebbende.**Verled. tijd gehad hebben.**Verled. tijd. gehad hebbende.**Toekom. tijd. te zullen hebben.**Toekom. tijd. zullende hebben.**Tegenw. tijd.**Enkely.**Enkely.**Ik heb,
Gij hebt,
Hij heeft.**Dat ik hebbe,
Dat gij hebbet,
Dat hij hebbe.**Meerv.**Meerv.**Wij hebben,
Gij hebt,
Zij hebben.**Dat wij hebben,
Dat gij hebbet,
Dat zij hebben.**Onvolm. verled. tijd.**Ik had,
Gij hadt,
Hij had.**Dat ik hadde,
Dat gij haddet,
Dat hij hadde.**Wij hadden,
Gij hadt,
Zij hadden.**Dat wij hadden,
Dat gij haddet,
Dat zij hadden.**Aan:*

*Aantoonende wijs. Aanvoegende wijs.**Volm. verled. tijd.*

Ik heb gehad ,		Dat ik hebbe gehad ,
Gij hebt gehad ,		Dat gij hebbet gehad ,
Hij heeft gehad.		Dat hij hebbe gehad.
Wij hebben gehad		Dat wij hebben gehad ,
Gij hebt gehad ,		Dat gij hebbet gehad ,
Zij hebben gehad.		Dat zij hebben gehad.

Meer dan volm. verled. tijd.

Ik had gehad ,		Dat ik hadde gehad ,
Gij hadt gehad ,		Dat gij haddet gehad ,
Hij had gehad.		Dat hij hadde gehad.
Wij hadden gehad ,		Dat wij hadden gehad ,
Gij hadt gehad ,		Dat gij haddet gehad ,
Zij hadden gehad ,		Dat zij hadden gehad.

Eerste toekom. tijd.

Ik zal hebben ,		Dat ik zoude hebben ,
Gij zult hebben ,		Dat gij zoudet hebben ,
Hij zal hebben.		Dat hij zoude hebben.
Wij zullen hebben ,		Dat wij zouden hebben ,
Gij zult hebben ,		Dat gij zoudet hebben ,
Zij zullen hebben.		Dat zij zouden hebben.

Tweede Toekom. tijd.

Ik zal gehad hebben ,		Dat ik zoude gehad hebben ,
Gij zult gehad hebben ,		Dat gij zoudet gehad hebben ,
Hij zal gehad hebben.		Dat hij zoude gehad hebben.
Wij zullen gehad hebben ,		Dat wij zouden gehad hebben ,
Gij zult gehad hebben ,		Dat gij zoudet gehad hebben ,
Zij zullen gehad hebben.		Dat zij zouden gehad hebben.

Aan-

Aantoonende wijs. *Aanwoegende wijs.*
Gebiedende wijs.

Enkelvoud. heb gij. | *Meervoud.* hebt gij.

DERTIENDE LES.

V. Vervoeg eens het hulpwoord *zullen*?

A: *Onbepaalde wijs.* *Deelwoord.*

Te zullen. | Zullende.

Tegenw. tijd.

Ik zal,		Ik zoude,
Gij zult,		Gij zoudet,
Hij zal.		Hij zoude;

Wij zullen,		Wij zouden,
Gij zult,		Gij zoudet,
Zij zullen.		Zij zouden.

VEERTIENDE LES.

V. Vervoeg eens het hulpwoord *worden*?

A. *Onbepaalde wijs.* *Deelwoorden.*

<i>Tegenw. tijd.</i> worden.		<i>Tegenw.</i> wordende.
<i>Verled.</i> geworden zijn.		<i>Verled.</i> geworden zijnde.
<i>Toekom.</i> te zullen worden.		<i>Toekom.</i> zullende worden.

Tegenw. tijd.

Ik word,		Dat ik worde,
Gij wordt,		Dat gij wordet,
Hij wordt,		Dat hij worde.
Wij worden,		Dat wij worden,
Gij wordt,		Dat gij wordet,
Zij worden.		Dat zij worden.

Aan-

*Aantoonende wijs. Aanvoegende wijs.**Onvolm. verled. tijd.*

Ik werd ,	Dat ik wierde ,
Gij werdt ,	Dat gij wierdet ,
Hij werd .	Dat hij wierde .
Wij werden ,	Dat wij wierden ,
Gij werdt ,	Dat gij wierdet ,
Zij werden .	Dat zij wierden .

Volm. verl. tijd.

Ik ben geworden ,	Dat ik zij geworden ,
Gij zijt geworden ,	Dat gij zijt geworden ,
Hij is geworden .	Dat hij zij geworden .
Wij zijn geworden , enz.	

Meer dan volm. verl. tijd.

Ik was geworden ,	Dat ik ware geworden ,
Gij waart geworden ,	Dat gij waret geworden ,
Hij was geworden .	Dat' hij ware geworden .
Wij waren geworden , enz.	

Eerste toekom. tijd.

Ik zal worden ,	Dat ik zoude werden ,
Gij zult worden ,	Dat gij zoudet worden ,
Hij zal worden .	Dat hij zoude worden .
Wij zullen worden , enz.	

Tweede toekom. tijd.

Ik zal geworden zijn ,	Dat ik zoude geworden zijn ,
Gij zult geworden zijn ,	Dat gij zoudet geworden zijn ,
Hij zal geworden zijn .	Dat hij zoude geworden zijn .
Wij zullen geworden zijn , enz.	

Gebiedende wijs.

<i>Enkelv. word gij.</i>	<i>Maervoud. wordt gij.</i>
--------------------------	-----------------------------

VIJF-

VIJFTIENDE LES

V. Vervoeg eens het *gelijkvloeiende* werkwoord *drukken*?

A. (Bedrijvende vorm.)

Onbepaalde wijs.

Deelwoorden.

Tegenw. tijd. drukken.

Tegenw. drukkende.

Verled. gedrukt hebben.

Verled. gedrukt heb-
bende.

Toekom. te zullen druk-
ken.

Toekom. zullende' druk-
ken.

Aantoonende wijs

Aanvoeg. wijs.

Tegenw. tijd.

Ik druk ,

Dat ik drukke ,

Gij drukt ,

Dat gij druktet ,

Hij drukt.

Dat hij drukke.

Wij drukken ,

Dat wij drukken ,

Gij drukt ,

Dat gij druktet ,

Zij drukken.

Dat zij drukken.

Onvalm. verl. tijd.

Ik drukte ,

Dat ik drukte ,

Gij druktet ,

Dat gij druktet ,

Hij drukte.

Dat hij drukte.

Wij drukten ,

Dat wij drukten ,

Gij druktet ,

Dat gij druktet ,

Zij drukten.

Dat zij drukten.

Aan-

Aantoonende wijs. Anvoegende wijs.

Volmaakt. verled. tijd.

Ik heb gedrukt,		Dat ik hebbe gedrukt,
Gij hebt gedrukt,		Dat gij hebbet gedrukt,
Hij heeft gedrukt.		Dat hij hebbe gedrukt.

Wij hebben gedrukt, enz.

Meer dan volm. verled. tijd.

Ik had gedrukt,		Dat ik hadde gedrukt,
Gij hadt gedrukt,		Dat gij haddet gedrukt,
Hij had gedrukt.		Dat hij hadde gedrukt.

Wij hadden gedrukt, enz.

Eerste toekom. tijd.

Ik zal drukken,		Dat ik zoude drukken,
Gij zult drukken,		Dat gij zoudet drukken,
Hij zal drukken.		Dat hij zoude drukken.

Wij zullen drukken, enz.

Tweede toekom. tijd.

Ik zal gedrukt hebben,		Dat ik zoude gedrukt hebben,
Gij zult gedrukt hebben,		Dat gij zoudet gedrukt hebben,
Hij zal gedrukt hebben,		Dat hij zoude gedrukt hebben.

Wij zullen gedrukt hebben, enz.

Gebied. wijs.

Enkelo. druk gij,		Meerv. drukt gij.
-------------------	--	-------------------

Aan-

Aantoonende wijs. *Aanvoegende wijs.*

(Lijdende vorm.)

Onbep. wijs.

Deelwoorden.

<i>Tegenw. tijd.</i> gedrukt worden.	<i>Tegenw. gedrukt wordende.</i>
--------------------------------------	----------------------------------

<i>Verled.</i> gedrukt geworden zijn.	<i>Verled.</i> gedrukt geworden zijnde.
---------------------------------------	---

<i>Toekom.</i> gedrukt te zullen worden.	<i>Toekom.</i> gedrukt zullende worden.
--	---

Tegenw. tijd.

Ik word gedrukt ,	Dat ik gedrukt worde ,
Gij wordt gedrukt ,	Dat gij gedrukt wordet ,
Hij wordt gedrukt .	Dat hij gedrukt worde .

Wij worden gedrukt , enz.

Onvolm. verled. tijd.

Ik werd gedrukt ,	Dat ik gedrukt wierde ,
Gij werdt gedrukt ,	Dat gij gedrukt wierdet ,
Hij werd gedrukt .	Dat hij gedrukt wierde .

Wij werden gedrukt , enz.

Volm. verled. tijd.

Ik ben gedrukt geworden , of geweest ,	Dat ik gedrukt geworden zij , of geweest zij ,
--	--

Gij zijt enz.	Dat gij enz.
---------------	--------------

Hij is enz.	Dat hij enz.
-------------	--------------

Wij zijn enz.	
---------------	--

Aan-

*Aantoonende wijs.**Aanvoegende wijs.**Meer dan volm. verled. tijd.*Ik was gedrukt gewor-
den , of geweest,

Gij waart enz.

Hij was enz.

Wij waren enz.

Dat ik gedrukt gewor-
den ware, of geweest
ware ,

Dat gij enz.

Dat hij enz.

Eerste toekom. tijd.

Ik zal gedrukt worden,

Gij zult enz.

Hij zal enz.

Wij zullen enz.

Dat ik gedrukt zoude
worden ,

Dat gij enz.

Dat hij enz.

*Tweede toekom. tijd.*Ik zal gedrukt gewor-
den zijn, of geweest
zijn ,

Gij zult enz.

Hij zal enz.

Wij zullen enz.

Dat ik zoude gedrukt
geworden zijn, of ge-
weest zijn ,

Dat gij enz.

Dat hij enz.

*Gebiedende wijs.**Enkelv. word gij ge-
drukt.**Meerv. wordt gij ge-
drukt.*

ZES-

ZESTIENDE LES.

V. Vervoeg eens het *ongelijkvloeiende* werkwoord *geven*?

*Aantoonende wijs.**Aanvoegende wijs.**A. Onbepaalde wijs.**Deelwoorden.**Tegenw. tijd. geven.**Tegenw. gevende.**Verled. gegeven hebben.**Verled. gegeven hebbende.**Toekom. te zullen geven.**Toekom. zullende geven.**Tegenw. tijd.*

Ik geef,

Dat ik geve,

Gij geeft,

Dat gij geyet,

Hij geeft.

Dat hij geve.

Wij geven,

Dat wij geven,

Gij geeft,

Dat gij gevet,

Zij geven.

Dat zij geven.

Onvolm. verled. tijd.

Ik gaf,

Dat ik gave,

Gij gaaft,

Dat gij gavet,

Hij gaf.

Dat hij gave.

Wij gaven,

Dat wij gaven,

Gij gaaft,

Dat gij gavet,

Zij gaven.

Dat zij gaven.

Aan-

Aantoortende wijs. Aanvoegende wijs.

Volm. verled. tijd.

Ik heb gegeven ,		Dat ik hebbe gegeven ,
Gij hebt enz.		Dat gij enz.
Hij heeft enz.		Dat hij enz.
Wij hebben enz.		

Meer dan volm. verled. tijd.

Ik had gegeven ,		Dat ik hadde gegeven ,
Gij hadt enz.		Dat gij enz.
Hij had enz.		Dat hij enz.
Wij hadden enz.		

Eerste toekom. tijd.

Ik zal geven ,		Dat ik zoude geven ,
Gij zult enz.		Dat gij zoudet enz.
Hij zal enz.		Dat hij zoude enz.
Wij zullen enz.		

Tweede toekom. tijd.

Ik zal gegeven heb-		Dat ik zoude gegeven
ben ,		hebben ,
Gij zult enz.		Dat gij enz.
Hij zal enz.		Dat hij enz.
Wij zullen enz.		

Gebied. wijs.

Enkelv. geef gij. | Meerv. geeft gij.

(Lijdende vorm , als gedrukt worden.)

ZE-

ZEVENTIENDE LES.

V. Vervoeg eens het *onregelmatige* werkwoord *slaan* ?

A. *Onbepaalde wijs.*

Deelwoorden.

Tegenw. tijd. slaan.

Tegenw. slaande.

Verled. geslagen hebben.

Verled. geslagen hebbende.

Toekom. te zullen slaan.

Toekom. zullende slaan.

Aantoonende wijs.

Aanvoegende wijs.

Tegenw. tijd.

Ik sla,
Gij slaat,
Hij slaat.

Dat ik sla,
Dat gij slaat,
Dat hij sla.

Wij slaan,
Gij slaat,
Zij slaan.

Dat wij slaan,
Dat gij slaat,
Dat zij slaan.

Onvolm. verled.

Ik sloeg,
Gij sloegt,
Hij sloeg.

Dat ik sloege,
Dat gij sloeget,
Dat hij sloege.

Wij sloegen,
Gij sloegt,
Zij sloegen.

Dat wij sloegen,
Dat gij sloeget,
Da zij sloegen.

Aan-

Aantoonende wijs. Aanvoegende wijs.

Volm. verled. tijd.

Ik heb geslagen ,		Dat ik hebbe geslagen ,
Gij hebt enz.		Dat gij enz.
Hij heeft enz.		Dat hij enz.
Wij hebben enz;		

Meer dan volm. verled. tijd.

Ik had geslagen ,		Dat ik hadde geslagen ,
Gij hadt enz.		Dat gij enz,
Hij had enz.		Dat hij enz.
Wij hadden enz.		

Eerste toekom. tijd.

Ik zal slaan ,		Dat ik zoude slaan ,
Gij zult enz.		Dat gij enz.
Hij zal enz.		Dat hij enz.
Wij zullen enz.		

Tweede toekom. tijd.

Ik zal geslagen heb-		Dat ik zoude geslagen
ben ,		hebben ,
Gij zult enz.		Dat gij enz.
Hij zal enz.		Dat hij enz.
Wij zullen enz.		

Gebied. wijs.

<i>Enkelv. sla gij.</i>		<i>Meerv. slaat gij.</i>
-------------------------	--	--------------------------

AHCT-

ACHTTIENDE LES.

V. Vervoeg eens het *wederkeerige* werkwoord *zich schamen*?

A. *Onbepaalde wijs.*

Deelwoorden.

Tegenw. tijd. zich schamen.

Tegenw. zich schamen-
de.

Verled. zich geschaamd hebben.

Verled. zich geschaamd hebbende.

Toekom. zich te zullen schamen.

Toekom. zich zullende schamen.

Aantoonende wijs.

Anvoegende wijs.

Tegenw. tijd.

Ik schaam mij,
Gij schaamt u,
Hij schaamt zich.

Dat ik mij schame,
Dat gij u schamet,
Dat hij zich schame.

Wij schamen ons,
Gij schaamt u,
Zij schamen zich.

Dat wij ons schamen,
Dat gij u schamet,
Dat zij zich schamen.

Onvolm. verled tijd.

Ik schaamde mij,
Gij schaamdet u,
Hij schaamde zich.

Dat ik mij schaamde,
Dat gij u schaamdet,
Dat hij zich schaamde.

Wij schaamden ons,
Gij schaamdet u,
Zij schaamden zich.

Dat wij ons schaamden,
Dat gij u schaamdet,
Dat zij zich schaamden.

Aan-

Aantoonende wijs: Aanvoegende wijs.

Volm. verled. tijd.

Ik heb mij geschaamd ,		Dat ik mij hebbe geschaamd.
Gij hebt u enz.		Dat gij u enz.
Hij heeft zich enz.		Dat hij zich enz.
Wij hebben ons enz.		

Meer dan volm. verled. tijd.

Ik had mij geschaamd ,		Dat ik mij hadde geschaamd,
Gij hadt u enz.		Dat gij u enz.
Hij had zich enz.		Dat zij zich enz.
Wij hadden ons enz.		

Eerste toekom. tijd.

Ik zal mij schamen ,		Dat ik mij zoude schamen ,
Gij zult u enz.		Dat gij u enz.
Hij zal zich enz.		Dat hij zich enz.
Wij zullen ons enz.		

Tweede toekom. tijd.

Ik zal mij geschaamd hebben ,		Dat ik mij zoude geschaamd hebben ,
Gij zult u enz.		Dat gij u enz.
Hij zal zich enz.		Dat hij zich enz.
Wij zullen ons enz.		

Gebiedende wijs

Enkelv. schaam gij u. | Meerv. schaamt gij u.

NE

NEGENTIENDE LES.

V. Vervoeg eens het *onpersoonlijke* werkwoord *donderen* ?

A. *Onbepaalde wijs.* , *Deelwoorden.*

<i>Tegenw. tijd.</i> donderen.		<i>Tegenw.</i> donderende.
<i>Verled.</i> gedonderd hebben.		<i>Verled.</i> gedonderd hebbende.
<i>Toekom.</i> te zullen donderen.		<i>Toekom.</i> zullende donderen.

Aantoonende wijs *Anvoegende wijs*

Tegenw. tijd.

Het dondert. | Dat het dondere,

Volm. verled. tijd.

Het donderde. | Dat het donderde.

Onvolm. verled. tijd.

Het heeft gedonderd. | Dat het hebbe' gedonderd.

Meer dan volm. verled. tijd.

Het had gedonderd. | Dat het hadde gedonderd.

Eerste toekom. tijd.

Het zal donderen. | Dat het zoude donderen.

Tweede toekom. tijd.

Het zal gedonderd hebben. | Dat het zoude gedonderd hebben.

TWIN-

TWINTIGSTE LES.

1. V. Wat zijn *Telwoorden* ?

A. Dat zijn woorden , die eene hoeveelheid te kennen geven.

2. V. Hoe verdeelt men dezelve ?

A. In twee soorten , te weten , in hoofdgetallen en in algemeene telwoorden.

3. V. Noem eens eenige *hoofdgetallen* !

A. Vijf , tien , twintig , honderd , enz.

4. V. Nu eens eenige *algemeene telwoorden* !

A. *Al* , *ieder* , *elk* , *veel* , *menig* , *weinig* , *eenig* enz.

5. V. Wat zijn *bijwoorden* ?

A. Dat zijn woorden , die eene hoedanigheid of omstandigheid van het werkwoord aanduiden.

6. V. Wat drukken zij nog meer uit ?

A. Eene nadere bepaling van de bijvoegelijke naamwoorden.

7. V. Helder het een en ander met voorbeelden op.

A. Wanneer ik zeg : *die man spreekt duidelijk* , dan geeft het woord *duidelijk* te kennen , hoe die man spreekt , en is dus een bijwoord.

8. V. Nu het andere ?

A. Zoo is het woord *zeer* ook een bijwoord , als ik zeg : *eene zeer goede vrouw* , hier is het woord *goede* bijvoegelijk ,

gelijk, en het woord *zeer* geeft van dat bijvoegelijk naamwoord eene andere bepaling en is dus ook een bijwoord.

b. V. Hoe velerlei bijwoorden zijn er?

A. Verscheidene soorten, namelijk bijwoorden van *plaats*, als: *hier, daar, ginds*. — bijwoorden van *tijd*; als: *gisteren, heden, morgen, enz.* en verscheidene andere.

10. V. Wat zijn voorzetsels?

A. Dat zijn woorden, welke bij de zelfstandige naamwoorden en werkwoorden gevoegd, de eerste met de laatste verbinden, of de omstandigheden en betrekkingen aanduiden, waarin de eerste door de laatste geplaatst worden, of wel die, waarin onderscheidene naamwoorden tot elkanderen staan.

11. Noem er eens eenige.

A. *Op, in, bij, tot, voor, van, aan, enz.*

12. Helder het gebruik der voorzetsels eens door voorbeelden op.

A. Zoo kan men zeggen: *in de kerk, voor de deur*; enz. maar hier behooren dan nog werkwoorden bij, als: *zitten en staan*; bij voorbeeld: *ik zit in de kerk*; — de woorden *zitten* en *kerk* hebben nu die betrekking op elkander, dat het zitten geschiedt *in* en niet *op* de kerk enz. — Zoo ook: *ik sta voor de deur*; hier hebben de woorden *staan* en *deur*

ook weer betrekking op elkander, namelijk dat het *staan* geschied *voor* en niet *achter* de deur. — Zoo ook : *liefde tot God*, *zucht tot het leven*, *kinderen uit de buurt* enz.

13. V. Worden de voorzetsels ook met andere woorden zamengesteld?

A. Ja, met zelfstandige naamwoorden en werkwoorden, als : *voorspoed*, *tegenspoed*, *zamenleving*, *overhouden*, *voorwenden*, *voorzien*, *ondervragen* enz.

14. V. Plaatst men de voorzetsels altijd *voor* de werkwoorden?

A. Neen, in sommige werkwoorden komt bij de vervoeging het voorzetsel *achter*. Zoo wordt, bij de vervoeging van de twee eerste der straks genoemde werkwoorden, het voorzetsel *achter* het werkwoord geplaatst; want men zegt niet *ik overhoud* — *ik voorwend*, maar *ik houd over*, *ik wend voor*. Daarentegen blijft het voorzetsel *voor* de twee laatstgenoemde werkwoorden staan, wanneer men dezelve vervoegt; want dan zegt men niet, *ik zie voor*, *ik vraag onder*, maar *ik voorzie*, *ik ondervraag* enz.

15. V. Van waar komt dat?

A. Alleen van den nadruk der uitspraak, welke, of op het voorzetsel, of op het zakelijke deel des werkwoords valt. — Valt nu de nadruk der uitspraak op

op het voorzetsel, dan is het *scheidbaar* en dan komt het *achter* het werkwoord; maar valt de nadruk der uitspraak op het zakelijke deel van het werkwoord, dan is het voorzetsel *onscheidbaar*, en dan blijft het *voor* het werkwoord en wordt dus een *onscheidbaar* voorzetsel genoemd.

16. V. Wat zijn *voegwoorden*?

A. Dat zijn woorden, die de eene rede aan de andere voegen, en daarom ook voegwoorden heeten.

17. Noem er eens eenige.

A. *En, nog, noch, dewijl, maar, hoewel, opdat* enz.

18. V. Wat zijn *tusschenwerpsels*?

A. Deze drukken eene aangename of onaangename gewaarwording uit.

19. V. Hoe worden zij verdeeld?

A. In *inwendige* en *uitwendige*.

20. V. Wat zijn *inwendige*?

A. Die men noemt, wanneer men iemand roept; of als men schrikt; of zich schielijk verheugt.

21. Noem er eens eenige.

A. *O! hei! ha.*

22. V. En wat zijn *uitwendige*?

A. Die men gebruikt, wanneer men iets nabootst; bij voorbeeld: *Er klom gisteren een jongen in eenen boom; en nauwelijks was hij er in, of bons daar viel*

stel hij. Het woord *bons* is dus een uitwendig tusschenwerpsel.

EEN-EN-TWINTIGSTE LĒS.

1. V. Is het woord *achttiende* wel goed gespeld?

A. Ja, voorheen schreef men *agt*, wanneer het een getal was, en *acht* als het van het werkwoord *achten* kwam, maar dit houdt nu op; in alle gevallen schrijft men nu *acht*, bij voorbeeld: *ik heb acht duiten* — *ik acht u hoog* enz.

2. V. In welke woorden moet men de letter *g* gebruiken?

A. In het woord *gebracht*, moet men de *g* gebruiken, omdat *gebracht* afkomt van het werkwoord *brengen*, en daar heeft men de *g* in. — Zoo ook in de woorden *regt*, *magt*, *bezigtigen* en *gezig*, *verplicht* enz. omdat *regt* van *rĕgel*, *magt* van *mogen*, *bezigtigen* en *gezig* van het werkwoord *zien* [waarvan ook *zag* afkomt] en *verplicht* van *plegen* afgeleid zijn.

3. V. In welke woorden gebruikt men het letterteeken *ch*?

A. In eene menigte woorden, bij voorbeeld in *kracht*, *zacht*, *veracht*, *dacht*, *wacht* enz. Om dat men in de oorspronkelijke woorden geene *g* kan vinden, zoo

min

min in de woorden zelveu, als in der-
zelveu vervoeging.

4. V. Welke woorden eindigen op eene *d*?

A. Onder andere de deelwoorden *bemind*, *gernerd*, *geëerd* enz.

5. V. Waarom?

A. Omdat, als men deze woorden als
bijvoegelijke naamwoorden gebruikt, men
de laatste lettergreep dan ook met eene
d begint.

6. Geef een voorbeeld.

A. Bij voorbeeld, het *beminde*, niet
het *beminte* kind; het *geroerde*, niet het
gerderte, de *geëerde* en niet de *geëerte*.

7. V. Welke woorden eindigen met
eene *t*?

A. De deelwoorden *gestraft*, *bedrukt*
enz.

8. V. Waarom?

A. Omdat, als men de woorden me-
de als bijvoegelijk gebruikt, men niet
zou schrijven de *gestrafde* zoon, maar
de *gestrafte* zoon; niet de *bedrukde*,
maar de *bedrukte* man enz.

TWEE-EN-TWINTIGSTE LES.

1. V. Moet men alle gelijkkluidende,
doch in beteekenis verschillende woór-
den, niet met verschillende letters spel-
len?

A.

A. Dit is niet noodig, zoo als wij met het woord *acht* gezien hebben:

2. V. Gebeurt het echter wel niet?

A. Ja, het gebeurt nog wel eens, omdat het gebruik het zoo schijnt te vorderen.

3. V. In welke woorden vordert het gebruik dit dan?

A. In de woorden *nog* en *noch*, *dog* en *doch*, *ligt* en *licht* enz.

4. V. Welk is het onderscheid tusschen *nog* en *noch*?

A. *Nog* duidt eene vermeerdering en *noch* eene ontkenning aan.

5. V. Welk is het onderscheid tusschen *dog* en *dach*?

A. *Dog* is de naam van een' hond, en *doch* is een voegwoord.

6. V. Welk onderscheid is er in de woorden *ligt* en *licht*?

A. *Ligt* is iets dat niet zwaar, en *licht* iets dat niet donker is.

7. V. Is het zoo, dat men in sommige woorden, twee *o* en twee *e*, en in andere maar ééne *o* en ééne *e* moet gebruiken?

A. Ja dit is zoo; en men spelt alzo de woorden *gelooven*, *boomen*, *stroomen*, *noodig*, *koopen*, en eene menigte andere met twee *o*; daarentegen de woorden *po-gen*, *wonen*, *koken*, *zonen*, enz., met ééne *o*.

Zoo ook schrijft men met twee *e*, de woorden *beenen*, *steenen*, *deelen* enz., maar de woorden *wreken*, *regeren*, *nemen* enz., met ééne *e*.

8. V. Waar van komt dat?

A. Dat komt, omdat de *o* en de *e* somtijds een *scherp-lang* en ook somtijds een *zacht-lang* geluid hebben, het welk men bij het uitspreken der woorden, waarin dezelve voorkomen, ontdekken kan.

9. V. Maar kan men dat altijd duidelijk ontdekken?

A. Dit is zeker voor velen moeilijk, maar het gebruik moet ons hierin te hulp komen; en men kan het van alle woorden ook vinden in het *woordenboek voor de spelling*, mede door den Hoogleeraar SIEGENBEEK, in het licht gegeven.

10. V. Hoe is dit nu ten opzichte van de *a* en *u*?

A. Veel gemakkelijker; want, wanneer eene lettergreep op eene *a* of *u* eindigt, wordt de *a* of *u* nimmer verdubbeld, zoodat men b. v. niet moet schrijven *uuren*, *muuren*, *jaaren*, *paaren*, maar *uren*, *muren*, *jaren*, *paren* enz.

DRIE-EN-TWINTIGSTE LES,

1. Verbeter eens den navolgenden volzin,
 « ik geef mijn leermeester genoeg en
 » daare

daarom houd hij veel van mijn. mijn
 nen broeder gaat ook met Plaisir naar
 het school; ook hem bemind den mees-
 ter, te meer omdat hij zijne ouders
 gehoorzaam is, en ook zoo vlijtig leerd;

A. Het eerste woord *ik* moet men met
 eene groote I schrijven, omdat men al-
 tijd, wat men ook schrijve, met eene
 hoofdletter beginnen moet.

2. V. Wat zoudt gij aan het woord
 geev willen veranderen?

A. De letter *v* moet weg en er moet
 eene *f* voor in de plaats komen.

3. V. Waarom?

A. Om dat de *v* te zacht is om eene
 lettergreep te sluiten.

4. V. Het woord *mijn* is goed, niet
 waar?

A. Neen, dat moet zijn *mijnen*.

5. V. Waarom?

A. Omdat het woord leermeester in
 den derden naamval voorkomt, en daar-
 om moet men niet zeggen *mijn* maar
mijnen leermeester.

6. V. Het woord *genoege*?

A. Daar moet nog eene *n* achter, om-
 dat men in het meervoud schrijft *genoe-
 gens* niet *genoeges*.

7. V. De woorden *en* *daarom*?

A. Zijn beide goed.

8. V. Het woord *houd*, is dat ook
 goed?

A.

A. Neen, daar moet nog eene *t* achten.

9. V. Waarom?

A. Omdat dit woord een werkwoord is, en in den 3^{den} persoon van den tegenwoordigen tijd der aantoonende wijs staat.

10. V. Moet er daarom eene *t* achter?

A. Ja, in den tegenwoordigen tijd van de aantoonende wijs schrijft men altijd in het enkelvoudige van den 2^{den} en 3^{den} persoon eene *t* achter aan, maar dit geschiedt in den onvolm. verl. tijd van de aantoonende wijs in den 3^{den} persoon niet, omdat men dan ook *hij, gaf* zou moeten schrijven in plaats van *hij gaf*.

11. V. Maar waarom juist *houdt*, met eene *d*; waarom niet liever *hout*, zoo als men ook zegt *hij begint* — en niet *hij begintd*?

A. Omdat men in de onbepaalde wijs, *houden* met eene *d*, en *beginnen*, zonder *d*, schrijft.

12. V. De woorden *hij, veel, van*?

A. Zijn goed.

13. V. *Mijn*?

A. Niet goed, dit moet zijn *mij*.

14. V. Waarom?

A. Omdat hier een persoonlijk vornaamwoord, en geenszins een bezittelijk, te pas komt.

15. V. Nu verder?

A. *mijnen* deugt niet; voor eerst omdat

dat dit woord met eene groote *M* moet beginnen, dewijl hier een nieuwe volzin begint, en omdat *broeder*, dat er op volgt, in den eersten naamval staat, moet het zijn *Mijn broeder*.

16. V. *Gaat ook met?*

A. Zijn goed.

17. V. *Plaisir?*

A. Niet goed, men schrijft thans *pleizier* [zoo ook schrijft men nu niet meer *comtoir* maar *kantoor*.]

18. V. *Naar...?*

A. Goed.

19. V. *Het...?*

A. Niet goed — dat moet zijn *de*.

20. V. *Omdat...?*

A. School van het vrouwelijk geslacht is. —

Genoeg. — Gij zult het overige van dezen volzin nu ook wel verbeteren kunnen; ik verzoek nu nog ten slotte, den navolgenden volzin te ontleden [analyseren.]

In eene goede school wordt onderwijs gegeven in het lezen, schrijven, rekenen, de gronden der nederduitsche Taal, en in alles wat strekken kan, om tot kundige, brave en nuttige leden der zamening te worden voorbereid :

In, voorzetsel.

Eene, niet bepalend lidwoord.

Gaede

Goede, bijvoegelijk naamwoord.

School, zelfst. naamw., vrouw. gesl., enk. getal, 4. naamval.

Wordt, hulpwoord, aant. wijs, tegenw. tijd, 3. pers. enkelv.

Onderwijs, gem. zelfst. naam., onz. enkelv., 1. naamval.

Gegeven, verl. deelwoord van het ongelijkvloeiende werkwoord *geven*.

In, voorzetsel.

Het, bepalend lidwoord.

<i>Lezen</i> ,	}	werkwoorden, maar zij worden hier als zelfstandige naamw. voorgesteld in den 4. naamval.
<i>Schrijven</i> ,		
<i>Rekenen</i> ,		

De, bep. lidwoord.

Gronden, gem. zelfst. naamw., mannelijk, meerv., 4. naamval.

Der, verbogen lidwoord. 2. naamv.

Nederduitsche, bijvoegelijk naamw.

Taal, gem. zelfst. naamw., vrouwelijk, enkelv., 2. naamval.

En, voegwoord.

In, voorzetsel.

Alles, algemeen telwoord.

Wat, betrekkelijk voornaamwoord.

Strekken, gelijkvloeiend werkwoord, onbepaalde wijs.

Kan, werkwoord, aant. wijs, tegenw. tijd. 3. pers., enk.

Om, voegwoord.

Tot, voorzetsel.

Kundige, *Brave*, } bijvoegelijke naamwoorden.

En, voegwoord.

Nuttige, bijvoegelijk naamwoord.

Leden, gem. zelfst. naamw., onz. geslacht, meerv., 4. naamval.

Der, verbogen lidwoord. 2. naamval.

Zamenleving, gem. zelfst. naamw., vrouw. geslacht, enkelv., 2. naamval.

Te, voegwoord.

Worden, hulpwerkwoord, onbepaalde wijs.

Voorbereid, verleden deelwoord van het werkwoord *voorbereiden*.

VIER-EN-TWINTIGSTE LES.

Over de Scheiteekenen.

1. V. Hoe worden de scheiteekens verdeeld?

A. In scheiteekens en zintekens.

2. V. Wat zijn scheiteekens?

A. Dat zijn teekens, welke voornamelijk gebruikt worden, om eene meerdere of mindere scheiding tusschen de deelen van eenen volzin te maken.

3. Noem mij eens de voornaamste.

A. De *comma* (,), *comma-punt* (;), *dubbele-punt* (:), en *punt* (.).

4. V.

4. V. Waarom dragen zij den naam van scheiteekens ?

A. Omdat zij voornamelijk ter scheiding onzer voorstellen; en geenszins, ter aanwijzing onzer wijze van voorstellen; dienen.

VYF-ENTWINTIGSTE LES

Over het gebruik van elk scheiteeken in het bijzonder.

1. V. Waartoe gebruikt men de comma?

A. De comma gebruikt men tot scheiding dier kleinere deelen van eenen volzin, welke niet onmiddellijk met elkander verbonden zijn.

2. V. Zoudt gij mij dit betreffende niet eenige regelen kunnen aan de hand geven ?

A. Ja wel : men gebruikt de comma voor de *betrekkelijke voornaamwoorden*; -- tusschen de *bijvoegelijke naamwoorden*, welke onmiddellijk achter een volgen; en niet tot verklaring van elkander noch door een zamenbindend voegwoord verbonden zijn; -- ter scheiding van twee of meer *zelfstandige naamwoorden*, wanneer zij niet door eenig voegwoord zamen verbonden zijn; -- voor en achter tusschen gevoegde woorden, welke kunnen

nen

hen weggelaten of op eene andere plaats gesteld worden , zonder eenen wazint te maken ; — voor alle voegwoorden ; welke het eene voorstel aan het andere verbinden , enz.

3. Helder dit eens door voorbeelden op.

A. Zoo plaatst men b. v. ten gevolge van de eerste , in *de man* , WELKE ENZ. ; eene comma voor WELKE ; — ten gevolge van de tweede ; in *de BRAVE* , VERSTANDIGE *en* GELEERDE *man* , eene comma achter BRAVE , — ten gevolge van de derde , in VLIJT , GEHOORZAAMHEID , LIEFDE ; *deze zijn de hoedanigheden* enz. ; eene comma achter elk zelfstandige naamwoord , — ten gevolge van de vierde , in *door den oorlog* , WELKE SEDERT EENIGE JAREN IN EUROPA GEWOED HEEFT ; *zijn vele landen arm geworden* , eene comma voor en achter de tusschenvoeging : WELKE SEDERT EENIGE JAREN IN EUROPA GEWOED HEEFT , — en , ten gevolge van de vijfde , in *de man EN vrouw leefden te zamen gelukkig* , EN *toen zij eenen hoogen ouderdom bereikt hadden* , EN *aan hun vorig leven dachten* , enz. ; eene comma achter *gelukkig en bereikt hadden* , omdat het volgende voorstel daaraan , door het voegwoord EN , verbonden wordt.

4. V. Moet dan voor het voegwoord , dat man en vrouw aan een verbindt , ook geene comma staan ?

A.

A. Neen : want dit verbindt slechts woorden , en geene voorstellen.

5. V. Heeft deze uitzondering ook bij andere voegwoorden plaats?

A. Ja : bij NOCH , NOG , OF , ALS , GE-
LYK , OM en anderen , geldt dezelfde re-
gel. Verbinden zij voorstellen , dan vor-
deren zij eene comma voor zich ; doch
verbinden zij slechts woorden , dan niet.

6. Toon dit eens door voorbeelden.

A. Als ik zeg : *ik heb NOCH vriend NOCH kennis* , dan dient NOCH om woorden te verbinden , en men plaatst voor het-
zelve geene comma ; maar als ik zeg :
*NOCH het geluk van met u te verkeeren ;
NOCH de voordeelen van mijne bediening
verbonden* , enz. , dan dient het om het
eene voorstel aan het andere te verbind-
den , en als zoodanig vordert het eene
comma voor zich. Eveneens is het met
het vermeerderend voegwoord NOG. *Toen
ik NOG sloop* enz. , hier wordt er geene , en
in den zin : *NOG heb ik geen vriend gezien ,
NOG heb ik geen geld ontvangen* , wordt
er wel eene comma voor geplaatst.

7. Geef gelijke voorbeelden van OF ,
ALS en OM.

A. *Of* neemt wel eene comma voor
zich , wanneer het tot verband der voor-
stellen dient ; doch niet , wanneer het
als scheidend voegwoord gebezigd wordt ,

of

6f in het midden van een voorstel komt. Zoo neemt het b. v. in den zin : *ik kan het u niet zeggen , of mijn broeder te Amsterdam , of te Rotterdam is* ; op de eerste plaats eene comma voor zich , en op de tweede plaats niet ; omdat het op de eerste plaats als voorstel verbindend , en op de tweede plaats als scheidend voegwoord , voorkomt. En in de vraag : *waar of hij in het toekomstige blijven zal ?* Komt het in het midden van een voorstel , en neemt in de zelve dus ook geene comma.

8. Nu van ALS:

A. Indien ALS eene gelijkheid aanduidt , en niet tot verbinding van voorstellen dient , dan neemt het geene comma voor zich ; b. v. *hij is ; in denzelden , een man als zijn vader*. Doch tot zamenvoeging van voorstellen ; of wanneer het woordje ALS met TOEN ; WANNEER , enz. , verwisseld kan worden , neemt het wel eene comma voor zich ; b. v. *GELIJK een goeden doet hij zich voor ; GELIJK een kwaaden gedraagt hij zich , -- zult gij het hem zeggen , ALS (WANNEER) hij komt ?*

9. Geef mij nu ook nog eens een voorbeeld van om.

A. Wanneer men het woord om gebruikt ; om het eene voorstel aan het andere te verbinden , plaatst men voor het-
zel-

zelve eene comma; b. v. *ik verzoek hem dagelijks*, om mij te laten vertrekken; maar als het gebruikt wordt, ter omschrijving van eenig zamengesteld woord, of als het in een onmiddelijk verband staat met eenig onderwerp; dan neemt het geene comma voor zich; b. v. *het mes om te snoeijen*, voor *het snoeimes*, — *ik ga om hem te verwelkomen*, enz.

10. V. Kan ik deze regels bij het plaatsen der comma vrij volgen?

A. Ja: — in de laatste gevallen evenwel duidt het soms eene uitzondering; want, daar het plaatsen van dit teeken meer van den zin zelyen, dan van de voegwoorden, afhangt, wordt er wel eens eene *comma-punt* of *dubbele punt* geplaatst, waar wij slechts eene comma gesteld hebben.

11. V. Valt er nu, ten opzichte van de comma, nog meer te zeggen?

A. Nog dit: indien er een of ander woord verzwegen wordt, gelijk gebeuren kan, dat men dan de teekens plaatst als of dit woord er werkelijk stond; b. v. *als ik bij hem kom, (DAN) zal ik hem verzoeken* enz!

ZES-EN-TWINTIGSTE LES.

Over de comma-punt.

1. V. Waartoe gebruikt men de *comma-punt*?

A. Men gebruikt de *comma-punt* om voorstellen en perioden te sluiten, welke uit meer leden bestaan; inzonderheid wanneer deze leden eenige uitgebreidheid hebben, zoo dat in ieder enkel voorstel een of meer comma's voorkomen.

2. V. Kurt gij mij dit ook door een voorbeeld ophelderen?

A. Ja: zoo gebruikt men, ten gevolge daarvan, in het volgende opstel, de comma-punt ter plaats, op welke zij daarin voorkomt.

Het jaar 1772 is in de geschiedenis zeer merkwaardig geworden: want in dit jaar namen de Russen van Pruissen en Oostenrijk eenige aanzienlijke provincien in Polen weg; GUSTAAF de III. wierp, zonder eenigen tegenstand van belang, den verwarden, Zweedschen regeringsvorm in duigen; nijd en kabalen deden in Denemarken eenen eersten minister vallen, wiens werkzame geest zoo veel goeds gevrocht had; en in Rome arbeidde men, onder de regering van Paus

Paus GANGANELLI, aan de vernietiging van de orde der Jesuiten, enz.

3. V. Waar gebruikt men de *comma-punt* nog meer?

A. Voor de *tegenstellende voegwoorden* MAAR, DOCH, DAARENTEGEN, ECHTER, EN anderen; voornamelijk, wanneer het onderwerp herhaald, of geheel veranderd wordt; b. v. *ik wilde hem slaan; MAAR ik kon hem niet krijgen.*

4. V. Maar als het onderwerp dan niet herhaald wordt?

A. Dan gebruikt men in dit en elk gelijk geval slechts eene *comma*; b. v. *ik wilde hem slaan, MAAR kon hem niet krijgen.*

ZEVEN-EN-TWINTIGSTE LES

Over de dubbele punt.

1. V. Waar gebruikt men de *dubbele punt*?

A. In langere perioden, om het *voorzindeel* van het *nazindeel* te scheiden.

2. Maak mij dit een weinig bevatte-lijker.

A. B. v. in het zamengestelde voorstel: *wijl de koningen somtijds heerschzuchtig zijn, en van zich zelve te groote gedachten voeden: zoo regeren zij niet zel-*

zelden met hardheid, enz., zijn twee zindeelen. *Wijl de koningen somtijds heerschezuchtig zijn, en van zich zelve te groote gedachten voeden*, is het eerste of voorzindeel, en het overige van deze periode het tweede of nazindeel. Om nu deze twee zindeelen van elkander te scheiden bezigt men de dubbele punt.

3. V. Wanneer wordt de *dubbele punt* nog meer gebruikt?

A. 1. Wanneer men zijne eigene woorden of die van eenen anderen aanhaalt, na deze aanhaling vooraf gemeld te hebben; b. v. *Toen ik mijnen vriend ontmoette, sprong ik op van blijdschap, omarmde hem, en zeide: O, mijn vriend! hoe verheug ik mij* enz. 2. Wanneer men voorbeelden, uitdrukkingen en spreekwijzen aanvoert of verscheidene zaken na elkanderen optelt; b. v. *het goede en het kwade onderscheiden zich op deze wijze: het goede* enz. — *In ons dorp bevinden zich de volgende ondeugende kinderen: FERDINAND, LODEWYK, FRANS*, enz. 3. Voor de redegevende, voegwoorden WANT, DAAROM, DEWIJL, enz., indien het voorgaande voorstel niet te klein is, en het onderwerp of herhaald of veranderd wordt; b. v. *Om tevreden te leven, moet men zijne gevoeligheid over eene kleine belediging dikwijls ongedwon-*

dwongen verbergen : WANT , WIE *alles even ernstig opneemt* , heeft zelden rust.

4. Voor eene vraag , wanneer deze meer op zich zelve staat ; b. v. *hierdoor zie ik mij in de engte gebragt : kunt gij mij er uit helpen ?* Doch wordt eene vraag verhalend voorgesteld ; dan heeft dit geen plaats ; b. v. *Toen ik te huis kwam , en men mij vraagde , waar ik geweest was enz.*

ACHT-EN-TWINTIGSTE LES.

Over de comma-punt en dubbele punt.

1. V. Wat blijkt ons uit hetgene wij van de *comma-punt* en *dubbele punt* gezegd hebben ?

A. Dat derzelver gebruik van de meerdere of mindere zamengesteldheid der perioden afhangt.

2. V. Wat volgt hier uit ?

A. Hier uit volgt , dat er , even zoo wel bij het gebruik van deze teekens als bij dat van de comma , de bijzondere stijl-vorming moet geraadpleegd worden : bestaat eene periode uit weinige eenvoudige voorstellen , die door geene bijzaken uitgebreid zijn , dan vervangt de *comma-punt* de plaats der *dubbele punt* , en de *comma* die der *comma-punt*.

3. V.

3. V. Wat is er intusschen noodig, om in het gebruik van genoemde teekens eenige vaardigheid te verkrijgen?

A. Dat men zich oefene in het ontleden der perioden.

NEGEN-EN-TWINTIGSTE LES.

Over de punt of het sluitteeken.

1. V. Waar plaatst men het *sluitteeken*?

A. Nooit dan tot sluiting van volzinnen.

2. V. Wat is een volzin?

A. Een volzin is een voorstel, waarin dat gene, wat van een onderwerp gezegd wordt, een geheel uitmaakt, en gevolgelyk eenen volledigen zin geeft. Het gebruik van dit teeken hangt dus mede van de onderscheidene stijlvorming af.

3. V. Valt er nu nog iets van de plaatsing der vier voorgaande teekens te zeggen?

A. Van de plaatsing niet zoo zeer, doch van den toon van lezen en den tijd van rusten, welke men bij elk derzelve dient waar te nemen, diende nog wel iets te worden gezegd.

4. V. Wat dan?

A.

A. Dat men bij elk teeken dien toon volge, welken de betrekking der volzinnen, en van hunne deelen op elkanderen, van ons gehoor vordert.

5. V. Wat meer?

A. Dat men bij de *comma* even, bij de *comma-punt* iets langer, bij de *dubbele punt* nog iets langer, en bij de *punt*, al worde de volzin, welken zij sluit, ook door anderen gevolgd, het langste rust: zoo dat men, wanneer men b. v. bij de *comma* zoo lang rust, dat men één telt, — bij de *comma-punt* zoo lang moet rusten, dat men twee, — bij de *dubbele punt*, dat men drie, — en bij de *punt* dat men vier of meer kan tellen.

DE RTIGSTE LES.

Over de zintekens in het algemeen, en over het vraag- en uitroep-teeken in het bijzonder.

1. V. Zeg mij nu eens: wat zijn zintekens?

A. Dat zijn teekens, die onze wijze van voorstellen, b. v. of wij iets vragen, iets uitroepen, enz., helpen bepalen.

2. V. Welke teekens behooren tot deze soort?

A. Het *vraagteeken* [?], het *verwonde-*

derings- of *uitroepsteeken* [!], het *aandachtsteeken* of de *lange streep* [—] en het *beletselsteeken* [.....].

3. V. Wanneer wordt het *vraagsteeken* gebruikt?

A. Het *vraagsteeken* wordt gebruikt achter iedere dadelijke vraag; b. v. *Wat hebt gij gedaan?* — *Is uw broeder ziek?* enz.

4. V. Waar plaatst men het *verwonderings-* of *uitroepsteeken*?

A. a) Achter elke aanspraak; b. v. *Mijn Heer!* enz.

b) Na elk tusschenwerpsel, wanneer het alleen staat, en in eenen hartstogtelijken toon uitgesproken wordt; b. v. *Ach!* — *Och!* — *Helaas!* enz.

c) Achter elk voorstel dat met een tusschenwerpsel begint; b. v. *O, wat ben ik verheugd!* — *Ach, welk eene smart!* enz.

d) Achter elke hartstogtelijke rede, die met eene hevige uitboezeming gepaard gaat; b. v. *Onzalige argwaan! die zelfs de heiligste banden der natuur door-knaagt!* — — *weg met u!* — *laat mij ongelukkige!* enz.

EEN-EN-DERTIGSTE LES.

Over het aandachtsteeken of de lange streep.

1. V. Waartoe gebruikt men het *aandachtsteeken* of de *lange streep*?

A. Het *aandachtsteeken* of de *lange streep* bezigt men :

a) Om aan te duiden, dat er een of meer woorden uitgelaten zijn ; b. v. *Wat zoude de groote-zeggen, wanneer hij thans — enz.*

b) Om eenig gebrek in den zamenhang aantewijzen ; b. v. *In de 15. eeuw hebben de Duitschers veel uitgevonden — onder LODEWYK den XIV. veroverden de Franschen enz.*

c) Om eene onverwachte wending in eene rede voortestellen ; b. v. *Laat ons het verstand raadplegen, of men bij den dood eens vriends lagchen of weenen moet. Het zal antwoorden : hij is voor u verloren — weent ! Hij is van de moeilijkheden des levens verlost — lacht ! Maar de menschelijke natuur staat op hare regten, beveelt ons te weenen, en wij — gehoorzamen.*

d) Om eene tusschenstelling in te sluiten, in plaats van () ; b. v. *En in der daad — waarom zoude ik het ont-*

ontkennen? — weinigen zijn er, die hem in kunde gelijk staan.

2. V. En wanneer maakt men gebruik van het *beletselteeken*?

A. Wanneer men eene rede door inval van iemand anders, of wel door schielijke verandering van gedachten, afbreekt, éér dezelve vol is; b. v. (Jan zegt:) *als hij hier was, die valschaard, dan zou ik hem slaan, dat,* (en Hendrik valt hem hier op in de rede, zeggende :) *zacht vriend! zacht! hoe kunt gij u zoo kwaad maken?* — En Cornelia haren broeder eens met eene blijde boodschap willende verrassen, zeide: *broer! op uwven verjaardag zal men u* (doch juist bij dit laatste woord bedenkende, dat zij het niet mag zeggen, laat zij volgen:) *neen ik zeg het u niet, broer, het is mij verboden.* In het eerste voorbeeld beletten de woorden van den laatsten spreker den loop aan die van den eersten, waarom deze, ter plaatse, waar zij in hunnen loop worden gestuit, door een beletselteeken gevolgd worden, — en in het tweede wordt de spreekster, door eene schielijke verandering van gedachten, belet, haar verhaal voort te zetten, en van daar, dat men hetzelfde ook met dit teeken afbreekt, alvorens men hare andere woorden laat volgen.

TWEE

TWEE-EN-DERTIGSTE LES.**Over de verdere teekens.**

1. V. Zijn er buiten de teekens, van welke wij reeds gesproken hebben, nog geene anderen, die men dient te kennen?

A. Ja, men heeft er nog verscheidene, als: het *deelteeken* [è], de *paragraaf* [§], het *weglatingsteeken* ['t], *afkappingsteeken* [—], *zamentrekkingsteeken* [^], *tusschenstellingsteeken* (), *verklaringsteeken* [] , *aanhalingsteeken* [»], *koppelsteeken* [-], *nadruksteeken* [é], *renvoi* of *verwijzingsteeken* [†], *repetitie* of *herhalingsteeken* [:/ :], *verbindingsteeken* [&], en *afbrekingsteeken* [&c.]; doch omdat het gebruik van deze niet zeer twijfelachtig is, zullen wij ons bij dezelve niet lang ophouden.

2. V. Waartoe gebruikt men dan het *deelteeken*?

A. Om twee klinkletters, welke in een woord vereenigbaar op elkander volgen, en niet tot dezelfde lettergreep behooren, zoodanig te deelen, dat men kan zien, tot welke lettergreep elk van deze klinkers behoort.

3. V. Waar dient men hetzelfde tot dat einde te plaatsen?

A. Boven die klinkletter, waarmede

de nieuwe lettergreep begint, zoodat men b. v. in de woorden *Joël*, *geëvenredigd*, boven de *e*, met welke de nieuwe lettergreep in elk woord begint, het *deelteeken* plaatst; opdat men niet leze *Joel*, *gee-ven-re-digd*, maar *Jo-el*, *ge-e-ven-re-digd*.

4. V. En waartoe gebruikt men de *paragraaf*?

A. Dit teeken gebruikt men, om elke verhandeling in zulke deelen te splitsen, als er, tot de bevordering eener geregelde en duidelijke voordragt, vereischt wordt. Voor elk deel eener verhandeling plaatst men dus eene *paragraaf*.

DRIE-EN-DERTIGSTE LES.

Vervolg.

1. V. Tot wat einde dient het *weglattingsteeken*?

A. Dit teeken plaatst men bij een medeklinker, om aan te toonen, dat men een of meer letters, die dezen medeklinker in een woord voorgaan of volgen, dichtmaats- of welluidendheidshalve heeft weggelaten, zonder dat evenwel het woord den klank, welke het de volheid zijner beteekenis geeft, ontnomen wordt: zoo vormt men, door middel van dit teeken, *des morgens* in 's *morgens*, *te huis*.

huis in *t'huis*, *ik loop* in *'k loop*, *ondankbare* in *ondankb're*, enz.

2. V. Waartoe gebruikt men het *afkappingsteeken* ?

A. Wanneer er eenige zamengestelde zelfstandige naamwoorden, welker tweede deelen uit hetzelfde woord bestaan, onmiddelijk op elkanderen volgen, dan plaatst men, bij weglating van het tweede deel, achter het eerste deel van elk woord, een afkappingsteeken [-], en schrijft het laatste dier op een volgende woorden slechts vol uit ; b. v. *Aardrijks- geschied- en natuurkunde zijn nuttige en aangename wetenschappen.*

3. V. Waartoe gebruikt men het *zamentrekkingsteeken* ?

A. Om twee klinkletters, die in een woord, bij weglating van eenigen medeklinker, op elkander volgen, tot dezelfde lettergreep zamen te trekken, gelijk b. v. in de verandering van *mede* tot *mee*, enz., plaats heeft.

VIER-EN-DERTIGSTE LES.

Vervolg.

1. V. Waartoe gebruikt men het *tus-schenstellingsteeken* ?

A. Om eene tuschenstelling in te sluiten, gelijk reeds uit de verhandeling over het

het aandachtsteeken of de lange streep, les 31. antw. op 1. vr., gebleken is; b. v. *Ik doe mijn uiterste best, om uwven zoon* (DIEN IK ZOO GAARNE, ALS EENIG KIND IN DE WERELD, TOT EEN VERSTANDIG EN DEUGDZAAM MENSCH ZOUDE ZIEN OPWASSEN) *mijn onderwijs bevattelijk te maken; doch te vergeefs, enz.*

2. V. Waartoe bezigt men het *verklaringsteeken*?

A. Het *verklaringsteeken* bezigt men, om er een of meer woorden, die tot verklaring van een of meer andere woorden van eenen zin dienen, tusschen te plaatsen; en omdat men het tot dat einde ook dikwijls in den Bijbel aantreft, noemt men het ook wel *tekst- of zins-haken*.

3. V. Wanneer gebruikt men het *aanhalingsteeken*?

A. Aan het begin en het einde der woorden, welke men van iemand anders aanhaalt, mitsgaders aan het begin van elken regel, welken door deze woorden gevormd wordt; b. v. *Ik verzocht hem om vergiffenis, maar wat denkt gij dat hij mij ten antwoord gaf?* » *Ga henen:* » *zeide hij,* » *iemand, die mij eens be-* » *leedigd heeft, is voor altijd mijn vijand,* » *en kan op geene vergeving rekenen.* »

VIJF-EN-DERTIGSTE LES.

Vervolg.

1. V. Wanneer gebruikt men het *koppelteeken*?

A. Wanneer men op het einde van eenen regel een woord moet afbreken, dan gebruikt men het *koppelteeken*, om aan te toonen, dat het overige van dat woord aan het begin van den volgende regel wordt gevonden: ook gebruikt men het *koppelteeken* in zamengestelde zelfstandige naamwoorden, om het voordeel aan het achterdeel te verbinden; b. v. in *hoofd-onderwijzer*, enz.

2. V. Waartoe gebruikt men het *nadrukteeken*?

A. Om die klinkers, welke in een woord eenen buitengewonen nadruk vereischen te kenmerken; b. v. Op het gezegde: *er waren twee menschen*, zou een ander, die niet in deze meening stemde, kunnen zeggen: *neen, daar was er maar één*. Hier valt de nadruk op *één*, en elke *e*, daarin voorkomende, dient dus met het nadrukteeken voorzien te zijn.

ZES-EN-DERTIGSTE LES.

Vervolg.

1. V. Waartoe gebruikt men het *renvoi* of *verwijzingsteeken*?

A.

A. Dit teeken, waar toe men eene ingeslotene letter, een sterretje, een kruisje, of wat men daartoe goed vindt, kan gebruiken, bezigt men, om den lezer tot zekere plaats te verwijzen, waar, ter opheldering van den zin, eenige woorden of regels gevonden worden, die men welluidendheidshalve daar, en niet in den zin zelve, geplaatst heeft. Zie ten voorbeelde in dit boekje, het berigt des drukkers op blz. 1. en 2., waar men van zulke teekenis heeft gebruik gemaakt.

2. V. Waar gebruikt men het *repetitie* of *herhalingsteeken*?

A. Het *repetitie* of *herhalingsteeken* gebruikt men in kerkelijke liederen of gezangen, tot een teeken, dat het eene of andere vers moet herhaald worden.

3. V. Wat beduidt het *verbindingssteeken*?

A. Dit teeken, dat men in oude boeken, koopmansbrieven, enz. wel eens vindt, beteekent zoo veel als *en* (verbindend voegwoord).

4. V. Wat beteekent het *afbrekingssteeken*?

A. Dit beteekent zoo veel als *en* zoo voorts, tot welke uitdrukking wij ons, bij verkorting, bedienen van *enz.*

SCHOOLREGLEMENT.

1.

Geen kind mag te laat school komen.

2.

Geen kind mag uit de school blijven, het zij den geheelen het zij den gedeeltelijken schooltijd, zonder toestemming van zijne ouders en zijnen onderwijzer.

Indien echter een kind door de ouders, om spoedig tusschen gekomene omstandigheden, niet eerst naar den onderwijzer kan gestuurd worden, om verlof te vragen, zal het te huis geblevene of te laat komende kind, bij zijne schoolkomst, bewijs moeten overleggen, dat het door toedoen van ouders of voogden, en niet door eigen verzuim, den geheelen of gedeeltelijken schooltijd is achtergebleven.

3.

Geen kind mag buiten de school blijven staan, als dezelve open is; maar het moet dadelijk binnen komen, al is het ook nog veel te vroeg.

7

4.

4.

Elk kind zal voor het ingaan in de school zijne voeten vegen.

5.

Elk kind moet zuiver gewasschen, gekamd, met de nagels der vingeren behoorlijk gekort, en wel gekleed in school verschijnen.

6.

Elk kind moet, bij zijne komst in school, den onderwijzer met eene beleefde buiging groeten, en zich vervolgens, zonder iemand te storen, naar zijne plaats begeven.

7.

In school moet het stil zijn, niemand hinderen, vlijtig de lessen-leeren, en het onderwijs, dat het ontvangt, met aandacht gadeslaan, overdenken en zich naar hetzelfde gedragen.

8.

In de school mag men niemand onderrigt vragen, dan den onderwijzer.

9.

9.

Geene kinderen mogen op school tegen elkanderen spreken, dan bij onvermijdelijke noodzakelijkheid; en zulks geschiede dan nog zoo stil, dat er geene andere kinderen, veel minder de onderwijzer, door kan gestoord worden.

10.

Geen kind mag van een ander iets aanbrengen of komen klagen; ten zij het hem zelve raakt. Even zoo min mag een kind de waarheid verzwijgen, wanneer hem naar dezelve gevraagd wordt.

11.

Elk kind moet de plaats houden, welke hem door den onderwijzer gegeven is; en, zoo veel zijne plaats het toelaat, zorgen, dat het geene andere kinderen aanraakt.

12.

Elk kind moet zuiver zijn op boeken en papieren, en dezelve niet verscheuren, noch met inktvlakken of letters bekladden of beschrijven. — Een kind mag nooit slordig zijn.

13.

De kinderen mogen van elkander geene
boe-

boeken, leijen, griffels of andere behoeften gebruiken.

14.

Geene kinderen mogen zittende aan hunnen onderwijzer iets vragen.

15.

De kinderen moeten, wanneer er bijgeval iemand in school komt, het voorbeeld van hunnen onderwijzer volgen, en op deszelfs wenk, zonder geraas, opstaan, en den inkomenden beleefdelyk met eene kleine buiging groeten.

16.

Men mag nooit tot iemand spreken, zonder den naam van den persoon, tot wien men spreekt, er behoorlyk bij te noemen.

17.

De jongens moeten blootschoofds den schooltijd bijwonen.

18.

Geen kind mag de tafels, deuren, muren of leijen, bevuilen of bekrassen, noch eenige vuiligheid, wat het ook zij in school op den grond werpen.

Geen kind mag den onderwijzer vragen, om buiten te gaan, dan bij volstrekte, noodzakelijkheid, en moet dan, zoo spoedig mogelijk, weder binnen komen. Vooral mag een kind niet vragen om buiten te gaan, wanneer er een ander buiten is.

Zoodra een kind de secreten of huisjes bevuild vindt, zal het, zonder er eerst op te gaan, zulks den onderwijzer komen boodschappen.

Het gebed voor en na de schooluren, zullen de kinderen staande, aandachtig, met gevouwene handen en neêrgeslagene oogen, in stilte naspreken, en zich, gedurende hetzelfde, met allen eerbied gedragen.

Een kind, onder het gebed in school komende, zal aan de deur blijven staan, tot dat het gebed geëindigd is, en zich dan naar zijne plaats begeven.

Geen kind mag, bij het uitgaan der school, eenige behoeften op de banken

Ja-

laten liggen; noch dezelve bergen, voor dat de schooltijd met een gebed gesloten is.

24.

Geen kind mag, zonder verlof van den onderwijzer, eenige schoolbehoeften mede naar huis nemen.

25.

Geen kind mag, bij het uitgaan der school, zijne plaats verlaten, voor dat zijn onderwijzer hem daartoe uitnodigt.

26.

Elk kind is verpligd, zijnen onderwijzer bij het henen gaan vriendelijk te groeten.

27.

Elk kind zal op zich zelve, zedig en geschikt, van huis naar school, en van deze wederom naar huis gaan, en zich door niets op den weg laten ophouden.

28.

Elk kind zal, uit school of van eenige andere plaats te huis komende, vader, moeder, broeders, zusters en verdere huisgenooten, even zoo wel als een ieder, die hem op straat of in eenig ander huis ontmoet, beleefdelijk groeten.

29.

29.

Geen kind mag zonder verlof van zijne ouders van huis gaan, zelfs nog niet naar school, en zal, bij genot van hetzelfde, gehouden zijn, bij zijn vertrek, even als bij zijne te huis komst, te groeten.

30.

De kinderen moeten als broeders en zusters met elkander omgaan, nooit onder een kraakeelen, veel minder elkander slaan of bijnamen geven.

31.

Men mag met geene slechte kinderen verkeerem.

32.

Men mag niet vloeken of zweren.

33.

Geen kind mag ouders, onderwijzers of andere personen, die over hem gesteld zijn, in het minste ongehoorzaam wezen.

34.

Elk kind moet zich 's morgens, reeds voor het ontbijt, zuiver wasschen, kammen, en behoorlijk kleeden.

35.

35.

Elk kind moet, dadelijk na het middag- en avondeten, zijne handen en zijn aangezicht wasschen, en daarbij zijnen mond spoelen.

36.

Elk kind moet zich geschikt aan tafel gedragen: het mag nooit het eerst beginnen te eten, veel minder zich zelve bedienen, en behoort zich, zoo in een als ander, naar welgemanierde menschen te regelen.

37.

Geen kind mag zich aan de minste leugen schuldig maken.

38.

Geen kind mag eenig goed nemen dat hem niet toekomt

39.

Hetgene men in de school vindt moet men aan den onderwijzer, en hetgene men op straat of ergens anders vindt, aan zijne ouders brengen; opdat deze, indien zulks mogelijk is, het gevondene aan de eigenaars terug bezorgen.

40.

40.

Geen kind mag zich des avonds op straat bevinden, dan onder geleide van ouders, onderwijzers of andere, bij de zelve daartoe vertrouwde personen.

41.

Elk kind moet 's morgens vroeg opstaan.

42.

Elk kind moet 's avonds als het slapen gaat, 's morgens als het opstaat, voor en na het eten, even zoo wel als voor en na den schooltijd, zich in het gebed tot God begeben.

43.

Geene kinderen mogen te huis met broertjes of zusjes krakeelen.

44.

Een kind mag nooit ontevreden zijn, als het iets door zijne ouders, onderwijzers, of andere menschen, die over hem gesteld zijn, geboden of verboden wordt, veel minder vragen : *waarom moet ik dat doen of laten?*

45.

Men moet vriendelijk, beleefd en ge-dienstig zijn, jegens alle menschen.

46.

46.

Een kind mag zich, tot uitspanning, niet, dan met zeer geschikte spelen bezig houden.

47.

Geen kind mag aan wateren komen, waar men bezig is met zwemmen of baden, veel minder zelf deze zoo gevaarvolle oefening ondernemen.

48.

Men moet acht geven op alles, wat ons omringt, en daarover denken en vragen.

49.

Men mag nooit snoepen.

50.

Een kind moet altijd regt op zijn lijf zitten, en nooit op eene luije wijze, met de hand onder het hoofd, voorover, met de armen op tafel, of met de beenen over elkander, voor- of achteruit zitten.

51.

Elk kind is verplicht aan anderen te doen, wat het wenscht dat aan hem geschiede.

52.

Elk kind moet deze lessen stipt nako-
men,

mèn; en zoo toonen, dat het van het voorregt, om school te kunnen gaan, een gepast gebruik weet te maken: dan zal het niet alleen zijn eigen welzijn bevorderen, maar daarenboven de goedkeuring van God en alle brave menschen wegdragen.

Gebed voor den schooltijd.

Liefderijke God! wij danken u, dat gij ons zoo gezond en vrolijk hier in de school doet komen. Door de altijd weldoende goddelijke voorzienigheid is ons deze gelegenheid bereid geworden, om wederom veel goeds te kunnen leeren, dat ons nuttig kan zijn voor ons geheele leven; geef ons verlichting om het ware te kennen, en sterkte om het goede te doen. Laat ons dan ook regt naarstig en zedig zijn. Laat niemand van ons, door praten, onachtzaamheid of slechte zeden de goede orde storen en onzen onderwijzer bedroeven, die zich voor ons zoo veel moeite geeft; zegen ó God zijnen arbeid tot opvoeding en onderwijs onzer jeugdige harten. Laat hem met blijdschap voor zich zelve, en met den besten uitslag voor ons in allerlei nuttige dingen ons gedurig onderwijzen! laat ons dan al zijne goede lessen ter harte nemen, opdat wij, tot nut van de Maatschappij en tot eere van den Godsdienst, wijzer en beter mogen worden. Amen.

Gebed na den schooltijd.

Hemelsche Vader! deze dag, welken wij weder mogten beleven en in nuttige leerrijke oefeningen doorbrengen, leverde ons wederom nieuwe bewijzen van uwe gunst. Zegen, ô God ons verrigte werk ter betere beschaving van geest en hart! versterk ons geheugen, en geef, dat de lessen, welke wij ontvingen, eenen blijvenden indruk op onze harten mogen maken, dat wij aan alle uwe weldaden beantwoorden door dankbaarheid in een u welbehagelijk gedrag. Verleen ons hier toe die oplettendheid op alle onze handelingen en bedrijven, zelfs op de geringste en minstbeduidende, zonder welke wij gedurig gevaar loopen van tot afwijkingen te vervallen. Bewaar ons, ô God! het overige van den dag, en laat ons denzelven niet in ledigheid en enkel in uitspanningen ten einde brengen. Doe, ô God! ons beseffen, dat ons leven kort is; dat elk uur snel voorbij gaat en dat de jeugd een kostelijke tijd is, om nuttige kundigheden te verzamelen, — dat zij de voorbereiding is voor geheel ons leven. Leer ons dan den tijd onzer jonge jaren wel gebruiken, en zonder kwaad te doen of kwade voorbeelden te geven, altijd zedig en wel leven om zalig te sterven. Schenk ons, ô God! ter behoorlijke volbrenging van dit alles, uwe sterkende genade, door de verdiensten van Jesus Christus. Amen.

EINDE.

